

ΝΕΡΟ | ΚΟΙΝΟ ΑΓΑΘΟ

Η προστασία και η διαχείριση του νερού
ως «κοινού αγαθού»:

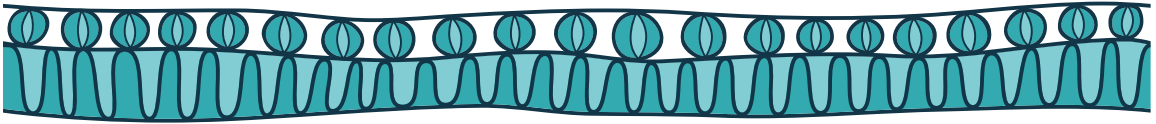
*παραδείγματα ορθής διαχείρισης και ευρωπαϊκά δημοψηφίσματα
διεκδίκησης του δημόσιου χαρακτήρα του*

D. Hachfeld, Ph. Terhorst, O. Hoedeman, Γ. Ευσταθόπουλος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ | νήσος

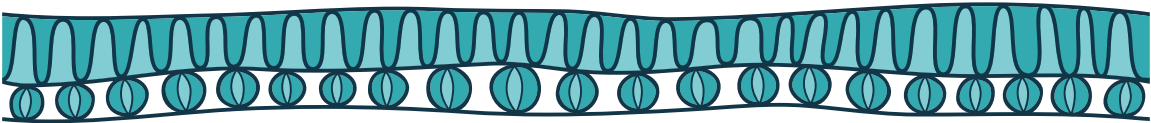

ΝΕΡΟ | ΚΟΙΝΟ ΑΓΑΘΟ

Η προστασία και η διαχείριση του νερού
ως «κοινού αγαθού»:

*παραδείγματα ορθής διαχείρισης και ευρωπαϊκά δημοψηφίσματα
διεκδίκησης του δημόσιου χαρακτήρα του*

D. Hachfeld, Ph. Terhorst, O. Hoedeman, Γ. Ευσταθόπουλος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ | νήσος

ΑΘΗΝΑ 2013

Εκδοσεις νήσος - Π. Καπόλα

Σαρρή 14, 10553 Αθήνα
τηλ./φαξ: 210 3250058
email: info@nissos.gr
www.nissos.gr

Διεύθυνση εκδόσεων: Πόλα Καπόλα
Επιστημονική διεύθυνση: Γεράσιμος Κουζέλης

© 2013 Ινστιτούτο Νίκος Πουλαντζάς

Επιμέλεια έκδοσης: Δώρα Κοτσακά - Καλαϊτζιδάκη

Επιμέλεια-διόρθωση: Αλέκα Πλακονούρη

Καλλιτεχνική επιμέλεια: Χρυσαιγή Δασκάλα

Εκτύπωση: Δεκάλογος ΕΠΕ

Αθήνα, 2013

isbn: 978-960-9535-69-4

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛ.
Εισαγωγή έκδοσης	6
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ:	
<i>Μπορεί να υπάρξει προοδευτική διαχείριση του νερού;</i>	
<i>10 πόλεις δείχνουν το δρόμο</i>	10
Εισαγωγή	12
Κεφάλαιο 1 ^ο	
Τι είναι προοδευτικό στη διαχείριση του νερού;	17
Κριτήρια για την προοδευτική δημόσια διαχείριση των υδάτων	19
Κεφάλαιο 2 ^ο	
10 πόλεις δείχνουν το δρόμο	23
Κεφάλαιο 3 ^ο	
Ανακεφαλαίωση: καλές πρακτικές και οι περιορισμοί τους	44
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	
<i>Η έννοια και η διασφάλιση του δημόσιου</i>	
<i>συμφέροντος στο πεδίο του νερού: από τη θεωρία στην πράξη</i>	49
Εισαγωγή	50
Κεφάλαιο 1 ^ο	
Η περίπτωση της Eau de Paris	53
Κεφάλαιο 2 ^ο	
Το δικαίωμα στο νερό και η διεκδίκησή του	
Δημοψηφίσματα για το νερό στην Ευρώπη	68
Gallery	
<i>(Υλικό ενημέρωσης για τους αγώνες για το νερό)</i>	76

*Αρχικά του Transnational Institute (Διεθνικό Ινστιτούτο). Προοδευτικό ερευνητικό ινστιτούτο με έδρα το Άμστερνταμ. Από τη δημιουργία του, το 1974, το TNI έχει πραγματοποιήσει μια σειρά δραστηριοτήτων (δημιουργία ομάδων μελέτης, χρηματοδότηση ερευνών, πραγματοποίηση διεθνών συνεδρίων, έκδοση και διάδοση μελετών, μονογραφιών, βιβλίων) στις οποίες έχουν αναμειχθεί εκατοντάδες επιστημόνων και ακτιβιστών των κοινωνικών κινημάτων. (Σ.Τ.Ε.). Το κείμενο κυκλοφόρησε για πρώτη φορά στα αγγλικά από το TNI με πρωτότυπο τίτλο *Progressive Public Water Management in Europe. In search of exemplary cases*. Το Ινστιτούτο Νίκος Πουλάντζας, κατόπιν συνηνόησης με το TNI, πήρε την πρωτοβουλία για τη μετάφραση, επιμέλεια και έκδοση της μελέτης στα ελληνικά.

Εισαγωγή έκδοσης

Η γενικευμένη απορρύθμιση που επέβαλε το μνημόνιο δημιουργήσε ευνοϊκές συνθήκες κερδοσκοπίας προς όφελος συγκεκριμένων ομάδων συμφερόντων. Ξένοι και εγχώριοι αγοραστές δείχνουν ενδιαφέρον για την εξαγορά του ελληνικού δημόσιου πλούτου σε εξωφρενικές τιμές ευκαιρίας. Ο πλούτος αυτός περιλαμβάνει τους φυσικούς πόρους και τις σχετικές υποδομές, που κατασκευάστηκαν με τις εισφορές γενεών Ελλήνων φορολογουμένων. Η κρίση αποτελεί μια πρώτης τάξεως ευκαιρία προκειμένου να καταλυθούν οι αρχές της κοινωνικής ωφελιμότητας και της ανεξαρτησίας στη διαχείριση του εθνικού πλούτου.

Φυσικοί πόροι, όπως το νερό, βγαίνουν σε πλειστηριασμό ως εμπόρευμα ευκαιρίας και οι ενδιαφερόμενοι «επενδυτές» αντιμετωπίζονται ως εθνικοί ευεργέτες. Την ίδια στιγμή, στο εξωτερικό κλιμακώνεται η τάση να επανέλθουν οι υπηρεσίες ύδρευσης σε δημόσιο έλεγχο. Ακόμα και στο Παρίσι, πρωτεύουσα της χώρας όπου εδρεύουν οι ενδιαφερόμενες για το δικό μας νερό εταιρείες, η δημοτική αρχή αποφάσισε να επανέλθει η ύδρευση σε δημόσιο έλεγχο. Στην Ελλάδα πρόσφατες έρευνες αποκαλύπτουν με σαφήνεια ότι οι πολίτες όλο και περισσότερο τοποθετούνται αρνητικά όσον αφορά την ιδιωτικοποίηση των κοινών αγαθών. Αποτελεί πλέον ευρεία πεποίθηση, την οποία επιβεβαιώνει η διεθνής εμπειρία, ότι όταν ανοίγει ο δρόμος για την ιδιωτικοποίηση των κοινών αγαθών, οι μόνοι που ωφελούνται είναι οι εταιρείες που τα αναλαμβάνουν: μεταφέρουν τα κέρδη τους στο εξωτερικό, δεν επενδύουν στις υποδομές και αφού λήξουν τα κερδοφόρα και συχνά μονοπωλιακά συμβόλαιά τους, εγκαταλείπουν τους καταναλωτές με τα δίκτυα διαλυμένα και τις τιμές στα ύψη.

Σε αυτό το πλαίσιο, το νερό αναδεικνύεται εμβληματικός τομέας για την αντίσταση των κοινωνιών απέναντι στις διαθέσεις των κερδοσκόπων. Τα κινήματα που αναδύθηκαν απαντούν σε μια διττή ανάγκη: στην υπεράσπιση των κοινών αγαθών, και συγκεκριμένα του νερού, από την επιβαλλόμενη ιδιωτικοποίηση, αλλά και στον εντοπισμό του αδύναμου κρίκου στην υλική και συμβολική κατασκευή της νεοφιλεύθερης πα-

«Ως κοινά ορίζουμε εκείνα τα αγαθά ή τους πόρους τους οποίους η κοινότητα αντιλαμβάνεται ως δώρα της φύσης (κανείς δεν παράγει το νερό, τον υδρολογικό κύκλο, τον αέρα ή τα δάση) ή ως κληρονομιά των προηγούμενων γενεών (όπως η γνώση, οι κώδικες, οι νόμοι ή η γλώσσα). Κοινά είναι τα αγαθά που θεωρούνται απαραίτητα για τη ζωή, όπως και δομές που συνδέουν τα άτομα μεταξύ τους. Υλικά ή άυλα στοιχεία που όλοι έχουμε από κοινού και μας καθιστούν μέλη μιας κοινωνίας και όχι μεμονωμένες οντότητες σε ανταγωνισμό μεταξύ τους. Τα κοινά αγαθά είναι τόποι συναντήσεων και συζητήσεων μεταξύ των μελών μιας κοινότητας».

Τ. Φατόρι, «Ρευστή δημοκρατία: Η ιταλική επανάσταση του νερού», *Transform!*, τχ. 9 (2011), σ. 114.

γκοσμιοποίησης, που εμμένει στις ιδιωτικοποιήσεις. Μαζικά κινήματα υπεράσπισης του δημόσιου χαρακτήρα του νερού έδωσαν μεγάλες μάχες σε πολλές χώρες –τόσο μέσα στους θεσμούς όσο και στο δρόμο– με στόχο να διασφαλίσουν το αυτονόητο: το δικαίωμα πρόσβασης σε φτηνό και καθαρό νερό.

Το ίδιο φαίνεται πως συμβαίνει και στη χώρα μας. Πλήθος κινήσεων πολιτών και φορέων κάθε είδους δικτυώνονται, ενημερώνουν και τεκμηριώνουν την πεποίθησή τους ότι είναι αδιανόητο ένα θεμελιώδες κοινό αγαθό όπως το νερό να περάσει σε ιδιωτικό έλεγχο. Αυτός ο τύπος οργάνωσης προκύπτει από την επίγνωση ότι καμία ομάδα ή κανένα μεμονωμένο κίνημα δεν είναι αυτοτελές σήμερα. Για να κατορθώσουμε να απαντήσουμε στα αδιέξοδα που δημιουργεί ο νεοφιλελευθερισμός, είναι απαραίτητο να δημιουργήσουμε δίκτυα μεταξύ διαφορετικών υποκειμένων με ποικίλους κοινούς στόχους. Μέσω αυτών θα συνδεθούν με οριζόντιο τρόπο ετερογενείς κοινωνικές οντότητες, που χαρακτηρίζονται από διαφορετικές κουλτούρες και ταυτότητες. Δεν μπορούμε παρά να επιδιώξουμε τη διεύρυνση αυτής της τάσης, με

σκοπό να κατορθώσουμε συλλογικά να διακρίνουμε μεταξύ εμπορευμάτων και κοινών αγαθών, μεταξύ του κόσμου του κέρδους και της σφαίρας των δικαιωμάτων, μεταξύ της αγοράς και των υπηρεσιών δημοσίου συμφέροντος. Αυτή η διάκριση είναι απαραίτητη για να πάψει να θεωρείται «φυσικό» ότι στους στόχους μιας δημόσιας επιχείρησης περιλαμβάνεται η μεγιστοποίηση της κερδοφορίας προς όφελος των μετόχων και όχι η κάλυψη των επενδυτικών αναγκών που συνδέονται με τις υποδομές και την κοινωνική ωφέλεια. Πέραν της θεμελιακής συνάρτησης που έχει το νερό με την ποιότητα ζωής, αλλά και με την ίδια την επιβίωση, οι προβλέψεις ότι στο μέλλον θα υπάρξει έλλειψη καθιστούν προτεραιότητα τη διαφύλαξή του και τη διαχείρισή του προς όφελος της κοινωνίας.

Αξιοποιώντας τα διεθνή παραδείγματα, μπορούμε και στην Ελλάδα να κατοχυρώσουμε συνταγματικά τον δημόσιο χαρακτήρα του νερού και των δικτύων του. Κινήματα πολιτών σε άλλες χώρες, όπως πρόσφατα στην Ιταλία, αξιοποίησαν εργαλεία άμεσης δημοκρατίας προκειμένου να το πετύχουν, όπως δημοψηφίσματα σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο, επίσημα ή άτυπα. Επιπλέον, οφείλουμε να καταστήσουμε σαφές ότι ο σημερινός τρόπος διαχείρισης του νερού –αν και υπό κρατικό έλεγχο– δεν μας ικανοποιεί· αντιθέτως αναζητάμε διεθνώς τις καλύτερες πρακτικές, με γνώμονα την προστασία του περιβάλλοντος και της κοινωνικής ευημερίας.

Υπάρχουν άφθονα παραδείγματα όπου ακόμα και όταν ιδιωτικές εταιρείες δεν λυμαίνονται τα κοινά αγαθά, αναλαμβάνει αυτό το ρόλο η τοπική πολιτική και οικονομική ελίτ, η οποία μεταχειρίζεται τους φυσικούς πόρους και τις υπηρεσίες σαν να είναι ιδιοκτησία της, αποκλείοντας τη συμμετοχή των πολιτών. Υψώνει τείχη και φραγμούς, εδραιώνοντας τη θέση της σε μια ιδιότυπη «δημοκρατία των ειδικών και των τεχνοκρατών», στην καλύτερη περίπτωση, ή δομώντας δίκτυα πατρωνίας και μοιράζοντας θέσεις εξουσίας, στη χειρότερη. Τι είναι δημόσιο σε αυτό τον τρόπο κατανόησης και διαχείρισης των κοινών πόρων και των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας; Οι εργαζόμενοι σε αυτές και η σχετική τεχνογνωσία που κατέχουν, οι συνδικαλιστικές τους ενώσεις, καθώς και οι πολίτες με την ιδιότητά τους ως χρήστες αλλά και δημότες κατάφεραν, όπου συγκρότησαν κοινά μέτωπα, όχι μόνο να κερδίσουν, αλλά και

να βελτιώσουν το μοντέλο λειτουργίας των δημόσιων επιχειρήσεων και μαζί με αυτό την καθημερινότητά τους.

Είναι σαφές ότι η διαχείριση των κοινών αγαθών προς όφελος της κοινωνίας σχετίζεται άμεσα με την ποιότητα της δημοκρατίας. Η έννοια των κοινών πόρων συνδέει με νέους τρόπους διαφορετικά αγαθά, καθώς και τις αντιστάσεις που αναπτύσσονται για την υπεράσπισή τους – από το νερό μέχρι το άυλο διαδίκτυο. Οι κοινοί πόροι επαναδιευθετούν υλικά και συμβολικά το ηθικά απαξιωμένο περιεχόμενο της πολιτικής και συμβάλλουν στην ανάπτυξη μιας διαφορετικής συλλογικής κουλτούρας. Η υιοθέτηση της έννοιας του κοινού και η οικοδόμηση μορφών συμμετοχικής διαχείρισης των κοινών πόρων δημιουργεί κοινωνικούς δεσμούς και εμπλουτίζει το περιεχόμενο της ιδιότητας του πολίτη. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι η ιδιωτικοποίηση των κοινών αγαθών συνιστά πρώτα απ' όλα ιδιωτικοποίηση της σφαίρας λήψης αποφάσεων.

Με το βιβλίο αυτό το Ινστιτούτο Νίκος Πουλαντζάς επιθυμεί να συμβάλει στην προσπάθεια όσων αγωνίζονται για την κατοχύρωση του δημόσιου χαρακτήρα του νερού με ένα μικρό οδηγό ο οποίος περιλαμβάνει τις βασικές αρχές ορθής διαχείρισής του, παραθέτει τα απαραίτητα επιχειρήματα και παρουσιάζει συνοπτικά χρήσιμα διεθνή –κυρίως ευρωπαϊκά– παραδείγματα. Οι τοπικές περιβαλλοντικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες βεβαίως δεν επιτρέπουν τη μηχανική αντιγραφή παραδειγμάτων από τη μια χώρα στην άλλη. Δίνουν ωστόσο το έναυσμα και την απαραίτητη τεκμηρίωση για να σχεδιάσουμε το δικό μας μοντέλο, το οποίο θα διαφυλάξει το νερό ως συλλογικό πόρο ευημερίας και δημοκρατίας.

Δρ. Δώρα Κοτσακά-Καλαιτζιδάκη
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Μπορεί να υπάρξει προοδευτική διαχείριση του νερού; ΤΟ ΠΟΛΕΙΣ ΔΕΙΧΝΟΥΝ ΤΟ ΔΡΟΜΟ

των David Hachfeld, Philipp Terhorst, Olivier Hoedeman
Μετάφραση: Ντίνα Ρηγοπούλου, Γιώργος Τσιρίδης

Βόρεια Ρηγανία - Βεσφαλία (6)

Μάλμε & Λουτ (8)

Σεβίλλη (10)

Κόρδοβα (9)

Γκρενόμπλ (1)

Βιέννη (4)

Γκραμαστέν (7)

Δεκελί (5)

Μόναχο (3)

Άμστερταμ (2)

Εισαγωγή¹

Λόγω της αυξανόμενης κυριαρχίας των νεοφιλελεύθερων πολιτικών ήδη από τη δεκαετία του 1980, η ιδιωτικοποίηση και η εμπορευματοποίηση βασικών δημόσιων υπηρεσιών έχει μετατραπεί σε κυρίαρχη πολιτική τάση στην Ευρώπη. Μέσω της επιχειρηματικής απελευθέρωσης σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, δημιουργήθηκαν νέες αγορές υπηρεσιών και ισχυρές εταιρείες, οι οποίες συναγωνίζονται για τον έλεγχο των πιο επικερδών τμημάτων τους. Σε ορισμένους τομείς, όπως οι τηλεπικοινωνίες, οι πολιτικές αυτές οδήγησαν σε πλήρη αναδιάρθρωση των δημόσιων υπηρεσιών ακολουθώντας τις καπιταλιστικές αρχές της αγοράς. Ωστόσο, τα αποτελέσματα της εφαρμογής αυτών των αρχών στις υπηρεσίες ύδρευσης και στη διαχείριση των λυμάτων ποικίλλουν σημαντικά από χώρα σε χώρα. Στη Γαλλία, στην Αγγλία και την Ουαλία η ιδιωτικοποίηση των υπηρεσιών ύδρευσης κυριάρχησε, ενώ σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες οι ιδιωτικές εταιρείες περιορίστηκαν σε δευτερεύοντα ρόλο. Ακόμα και σε δήμους και δημόσιους φορείς όπου οι εταιρείες ύδρευσης έχουν επισήμως παραμείνει δημόσιες, οι εξωτερικές αναθέσεις και η εισαγωγή μηχανισμών «νέας δημόσιας διαχείρισης» οδήγησαν στην εμπορευματοποίηση των υπηρεσιών ύδατος και διαχείρισης των υδάτινων πόρων.

1. Σημείο εκκίνησης γι' αυτό το διάλογο υπήρξε το σεμινάριο με τίτλο «Εναλλακτικές λύσεις για την ιδιωτικοποίηση και εμπορευματοποίηση της παροχής νερού στην Ευρώπη», το οποίο πραγματοποιήθηκε από το Δίκτυο για τη Διεκδίκηση των Δημοσίων Υδάτων (R.P.W. Network) στις Βρυξέλλες, στις 7-8 Ιανουαρίου 2008. Εκεί συστάθηκε μια ανοιχτή ομάδα εργασίας για τη συλλογή και ανάλυση των παραδειγμάτων προοδευτικής διαχείρισης των δημόσιων υδάτων στην Ευρώπη.

Θα θέλαμε να υπογραμμίσουμε τη σημαντική βοήθεια που είχαμε από τις Δημόσιες Υπηρεσίες της Διεθνούς Ένωσης Έρευνας (PSIRU) και τα Ευρωπαϊκά Συνδικάτα Δημοσίων Υπηρεσιών (EPSU), καθώς και τις πολύτιμες πληροφορίες που αντλήσαμε από το Watertime Project. Επιπλέον, η παρούσα εργασία δεν θα μπορούσε να ολοκληρωθεί χωρίς τις πληροφορίες που λάβαμε από τους αγωνιστές που ασχολούνται με το νερό και συμμετέχουν στο δίκτυο διεκδίκησης των δημόσιων υδάτων.

Τυχόν σχόλια και παρατηρήσεις σας για τα θέματα που θίγονται σε αυτό το κείμενο είναι περισσότερο από ευπρόσδεκτα. Η συγκεκριμένη προσπάθεια συνιστά μια πρώτη συλλογή πληροφοριών και παραδειγμάτων, με σκοπό να ενθαρρυνθεί ο δημόσιος διάλογος για το ζήτημα. Αν ενδιαφέρεστε να γίνετε μέλος της ομάδας εργασίας, αν θέλετε να συμμετέχετε με σχόλια ή έχετε οποιοσδήποτε απορίες, παρακαλούμε επικοινωνήστε με τους David Hachfeld (post@davidhachfeld.de) και Olivier Hoedeman (olivier@corporateeurope.org).

Στην Αγγλία και την Ουαλία τα πρώτα εννέα χρόνια της ιδιωτικοποίησης οι καταναλωτές είδαν τους λογαριασμούς του νερού να αυξάνονται κατά 46% (σε αποπληθωρισμένες τιμές).

Όπου το νερό έχει ήδη ιδιωτικοποιηθεί, οι άνθρωποι βίωσαν τις αρνητικές συνέπειες αυτής της ενέργειας. Συνειδητοποίησαν πόσο επιβλαβής είναι η ιδιωτικοποίηση και η εμπορευματοποίηση του νερού όχι μόνο για τη δημοκρατική λειτουργία των δημόσιων αρχών και του κράτους αλλά και για τη ζωή κάθε πολίτη. Τα τελευταία δέκα χρόνια τα προβλήματα που δημιουργεί η ιδιωτικοποίηση του νερού γίνονται όλο και πιο εμφανή. Στην Αγγλία και την Ουαλία, για παράδειγμα, όπου από τη δεκαετία του 1980 και μετά οι δημόσιες επιχειρήσεις νερού πουλήθηκαν σε ιδιώτες επενδυτές, τα αποτελέσματα ήταν ανησυχητικά. Με τα αριθμητικά στοιχεία προσαρμοσμένα στον πληθωρισμό, τα πρώτα εννέα χρόνια της ιδιωτικοποίησης οι καταναλωτές είδαν τους λογαριασμούς του νερού να αυξάνονται κατά 46%. Οι ιδιώτες επενδυτές ωφελήθηκαν αποκομίζοντας εξαιρετικά υψηλά κέρδη, αλλά παρ' όλα αυτά δεν έκαναν τις απαιτούμενες επενδύσεις για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα των διαρροών, με αποτέλεσμα το ποσοστό απώλειας νερού σε αυτές τις περιοχές να παραμένει ένα από τα υψηλότερα στην Ευρώπη.² Στη Γαλλία, όπου εδρεύουν δύο από τις μεγαλύτερες ιδιωτικές εταιρείες ύδρευσης στον κόσμο (η Veolia και η Suez) και παρά τις διαβεβαιώσεις ότι θα βελτιωθεί η αποδοτικότητά τους, οι χρήστες του δικτύου που εξυπηρετούνται από ιδιωτικές επιχειρήσεις πληρώνουν περίπου 16% περισσότερο απ' ό,τι οι πολίτες οι οποίοι εξυπηρετούνται από δημοτικές επιχειρήσεις.³

2. Για λεπτομέρειες, βλ. Emanuele Lobina and David Hall, UK Water privatisation – a briefing. PSIRU Report (2001, Retrieved 10.08.2008 from: <http://www.psiru.org/reports/2001-02-W-UK-over.doc>).

3. Αυτό αποδείχθηκε σε μια σημαντική συγκριτική μελέτη 1.113 γαλλικών εταιρειών ύδρευσης, Eshien Chong et al., "Public-Private Partnerships and Prices: Evidence from Water Distribution in France", *Review of Industrial Organization* 29, no. 1 (2006).

«Θεωρούμε πως οι [ιδιωτικές] εταιρείες δεν έχουν σημαντικό κίνητρο να προωθήσουν την αποδοτική διαχείριση των υδάτων και ότι θα είχε νόημα να διερευνηθεί η σκοπιμότητα της θέσπισης συγκεκριμένων στόχων ανά εταιρεία για την οικιακή κατανάλωση, αφού προηγουμένως συμφωνηθεί μια επαρκής μεθοδολογία για τη μέτρηση της αποδοτικότητας».

House of Commons Select Committee on the Environment Seventh Report 199-200: Water Prices and the Environment HC 597 14 November 2000, www.parliament.the-stationery-office.co.uk/pa/cm199900/cmselect/cmenvaud/597/59702.htm para 225

Οι παραπάνω εμπειρίες είχαν συγκεκριμένα αποτελέσματα. Οι έρευνες δείχνουν ότι μεγάλος αριθμός πολιτών πιστεύει πως το νερό δεν πρέπει να ιδιωτικοποιηθεί.⁴ Καθώς νέα σχέδια ιδιωτικοποιήσεων έρχονται στο φως της δημοσιότητας, πολιτικά κόμματα, κοινωνικά κινήματα και συνδικάτα οικοδομούν αμέσως ισχυρά -και συχνά επιτυχημένα- δίκτυα αντιστάσεων απέναντι σε τέτοιου είδους προσπάθειες. Οι κινητοποιήσεις κατόρθωσαν όχι μόνο να αποτρέψουν ιδιωτικοποιήσεις, αλλά και να επαναφέρουν τις υπηρεσίες ύδρευσης στον δημόσιο τομέα. Παράδειγμα επαναφοράς στον δημοτικό έλεγχο αποτελεί η περίπτωση της γαλλικής πόλης Γκρενόμπλ, όπου ύστερα από δέκα χρόνια και παραπάνω κοινωνικής, πολιτικής και νομικής αντίστασης, οι κάτοικοι κατάφεραν τελικά να επαναφέρουν την εταιρεία ύδρευσης σε καθεστώς δημόσιας διοίκησης,⁵ καθώς και η επαναδημοτικοποίηση της εταιρείας ύδρευσης του Παρισιού, εφόσον αποφασίστηκε να μην ανανεωθούν οι συμβάσεις με τις εταιρείες Veolia και Suez.

4. Για παράδειγμα, έρευνα του γερμανικού ινστιτούτου dimar αποκάλυψε ότι μόνο 13% ήταν υπέρ της ιδιωτικοποίησης του νερού τον Ιανουάριο του 2008.

5. Για επιπλέον παραδείγματα, βλ. www.remunicipalisation.org.

Μπορεί βεβαίως ανάλογες περιπτώσεις να παραμένουν ακόμη εξαιρέσεις στον κανόνα, ωστόσο συμβάλλουν καθοριστικά στην αναγκαία αλλαγή της ατζέντας για τους ακτιβιστές, οι οποίοι αγωνίζονται να παραμείνει το νερό δημόσιο αγαθό. Πριν από μερικά χρόνια η σχετική συζήτηση περιοριζόταν ως επί το πλείστον στην αποκάλυψη, στην κριτική και την απόρριψη των στρατηγικών ιδιωτικοποίησης που ακολουθούν οι ιδιωτικές εταιρείες ύδρευσης και το κράτος και οι ακτιβιστές αναζητούσαν τις πλέον αποτελεσματικές μεθόδους αντίστασης. Σήμερα η πολιτική προοπτική αλλάζει και αυτά τα ερωτήματα συνοδεύονται όλο και περισσότερο από διερεύνηση των μοντέλων δημόσιας διαχείρισης των υδάτων, τα οποία θα μπορούσαν να αποτελέσουν ελκυστικές εναλλακτικές για τα ιδιωτικά ή τα εμπορευματοποιημένα δημόσια μοντέλα ύδρευσης. Πρόκειται για ένα σημαντικό βήμα των κινημάτων όσον αφορά τον δημόσιο χαρακτήρα της ύδρευσης, καθώς ο ισχυρισμός ότι το νερό θα πρέπει να είναι δημόσιο αγαθό δεν αρκεί. Πρέπει να οριστεί η έννοια του όρου δημόσιος σε ένα προοδευτικό και χειραφετητικό πλαίσιο.

Τα ερωτήματα που πρέπει να τεθούν είναι τα εξής: Τι είδους παροχή νερού θέλουμε; Πώς θα έπρεπε να λειτουργεί μια δημόσια εταιρεία ύδρευσης ώστε να παρέχει τις υπηρεσίες της με αποτελεσματικούς, κοινωνικά δίκαιους και οικολογικά βιώσιμους όρους; Ποιες είναι οι καλύτερες εναλλακτικές απέναντι στο αποτυχημένο μοντέλο της ιδιωτικοποίησης και εμπορευματοποίησης του νερού; Και κυρίως, πώς μπορούμε να κατασκευάσουμε ένα κοινωνικό μοντέλο, βάσει αυτών των εναλλακτικών, το οποίο θα είναι ικανό αντιστρέψει την κυρίαρχη πολιτική τάση στην Ευρώπη;

Το κύμα των ιδιωτικοποιήσεων σάρωσε αρκετές δημόσιες εταιρείες ύδρευσης, αλλά εκτός από τη Γαλλία, την Αγγλία και την Ουαλία, όπου η ιδιωτικοποίηση του νερού είχε μεγαλύτερο εύρος, το μεγαλύτερο μέρος των υπηρεσιών ύδρευσης και αποχέτευσης στην Ευρώπη παραμένει δημόσιο. Ωστόσο, αυτό δεν εγγυάται αυτομάτως την καλή λειτουργία των δημόσιων εταιρειών ύδρευσης. Σε αρκετές περιπτώσεις οι υπηρεσίες που παρέχονται είναι κακές και γι' αυτό ευθύνονται οι δυσκίνητες δημόσιες αρχές, η διαφθορά και τα υψηλά ποσοστά απώλειας νερού. Επιπλέον, επειδή υιοθετήθηκαν πρακτικές της λεγόμενης «νέας

δημόσιας διαχείρισης», πολλές δημόσιες επιχειρήσεις μετατράπηκαν σε φορείς αναζήτησης κέρδους. Με αυτό τον τρόπο οι διαδικασίες εμπορευματοποίησης του νερού έχουν αμφιλεγόμενο, αλλά δυστυχώς σημαντικό ρόλο σε πολλές δημοτικές επιχειρήσεις σε όλη την Ευρώπη. Σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα, είναι δύσκολο να τις διακρίνει κανείς από τις ιδιωτικές εταιρείες.

Εκτός από τις αμιγώς ιδιωτικές εταιρείες, οι διαδικασίες εμπορευματοποίησης του νερού παίζουν πλέον σημαντικό ρόλο σε πολλές δημόσιες επιχειρήσεις σε όλη την Ευρώπη, που έχουν μετατραπεί σε φορείς αναζήτησης κέρδους.

Σε κάθε περίπτωση είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι, παρά τις πιέσεις για απελευθέρωση της αγοράς και τις πολιτικές πιέσεις για την εμπορευματοποίηση των δημόσιων επιχειρήσεων, πολλές επιχειρήσεις εξακολουθούν να παρέχουν καλές υπηρεσίες και για, διαφορετικούς λόγους καθεμιά, μπορούν να θεωρηθούν προοδευτικές. Αυτό σημαίνει ότι αναζητώντας την προοδευτική δημόσια διαχείριση νερού στην Ευρώπη δεν χρειάζεται να ανακαλύψουμε εκ νέου τον τροχό. Μπορούμε να ξεκινήσουμε αντλώντας εμπειρίες από τις πιο εμπνευσμένες και προοδευτικές δημόσιες επιχειρήσεις παροχής νερού, οι οποίες θα χρησιμεύσουν ως σημεία εκκίνησης και θετικά πρότυπα. Για να απαντήσουμε ποια μορφή δημόσιας παροχής νερού θέλουμε, μπορούμε να ξεκινήσουμε την ανάλυση από ό,τι ήδη υπάρχει. Αυτή είναι η προσέγγιση που επιλέξαμε για την παρούσα έκδοση. Φιλοδοξούμε να ενθαρρύνουμε και να εμπλουτίσουμε τη συζήτηση σχετικά με τις εναλλακτικές λύσεις απέναντι στην ιδιωτικοποιημένη και εμπορευματοποιημένη παροχή νερού. Θα παρουσιάσουμε μερικά παραδείγματα δημόσιων εταιρειών παροχής νερού και αποχέτευσης και θα συζητήσουμε τόσο για τα προτερήματά τους όσο και τους περιορισμούς που θέτουν. Μέσω της ανάδειξης θετικών παραδειγμάτων δημόσιας παροχής νερού στην Ευρώπη, ελπίζουμε να συμβάλουμε στον δημόσιο διάλογο σχετικά με το πού μπορούν να μας οδηγήσουν οι αγώνες ενάντια στην ιδιωτικοποίηση και την εμπορευματοποίηση του νερού και των δημόσιων υπηρεσιών.

Τι είναι προοδευτικό στη διαχείριση του νερού

Αναζητώντας μια προοδευτική κατεύθυνση στη διαχείριση των ευρωπαϊκών υδάτινων πόρων, θα ήταν άωφελο να προτείνουμε ένα ενιαίο μοντέλο, καθώς είναι αδύνατον να καθοριστεί αντικειμενικά τι πρέπει να είναι ιδιωτικό ή δημόσιο.⁶ Τα υδάτινα συστήματα πρέπει να γίνουν κατανοητά ως γεωγραφικά συστήματα παραγωγής με συγκεκριμένη ιστορική πορεία, τα οποία αποτέλεσαν πεδίο συγκρούσεων και αντιπαραθέσεων σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο.⁷ Ως εκ τούτου, η συζήτηση για το χαρακτήρα των υπηρεσιών ύδρευσης και αποχέτευσης ως δημόσιων αγαθών αποτελεί κατ' ουσίαν αντικείμενο πολιτικών και κανονιστικών αποφάσεων.⁸ Πρόκειται δηλαδή για ζήτημα πολιτικής βούλησης, και αυτό σημαίνει ότι για να υπάρξουν νέες πολιτικές κατευθύνσεις οι οποίες θα είναι εφικτές, ώστε μια νέα πολιτική πραγματικότητα να οδηγήσει στη λήψη καλύτερων αποφάσεων σχετικά με τη διαχείριση του νερού, είναι απαραίτητο να εκφραστεί μια δημόσια βούληση αυτού του τύπου, η οποία θα κατορθώσει να ανακόψει την κυρίαρχη τάση για ιδιωτικοποιήσεις στην Ευρώπη. Η αναζήτηση λειτουργικών, προοδευτικών εναλλακτικών, καθώς και των πολιτικών κριτήριων που τις διέπουν, είναι το μέσο με το οποίο η κοινωνία των πολιτών και οι πολιτικοί φορείς μπορούν να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους και να ασκήσουν πολιτική πίεση. Μια τυπική ερώτηση σχετικά με την ιδιωτικοποίηση είναι η εξής: «Γιατί θα έπρεπε συγκεκριμένες ανάγκες καταναλωτών να ικανοποιούνται από ιδιώτες προμηθευτές, εφόσον προαμνημονεύτων χρόνων (σε ορισμένες κοινωνίες) καλύπτονται από δημόσια αποκτηθέντα και διαθέσιμα σε όλους προϊόντα;» Αν επιλέξουμε να επεκταθούμε υπερβαίνοντας αυτή την αμυντική στάση στην οριοθέτηση

6. Elmar Altvater, "What Happens When Public Goods are Privatized", *Studies in Political Economy*, no. 74 (2004).

7. Bettina Köhler, "Wasserwirtschaft im Kontext der Debatten um öffentliche Güter und gesellschaftliche Wasserwirtschaft", in *Wasser, Kommerzialisierung eines öffentlichen Gutes*, ed. Wasserkolloquium, Texte // Rosa-Luxemburg-Stiftung, 41 (Berlin, Dietz, 2008).

8. Altvater, "What Happens When Public Goods are Privatized".

του τι δεν επιθυμούμε και στη συγκρότηση μιας λεπτομερέστερης θέσης σχετικά με το ποιου είδους δημόσια παροχή νερού είναι προοδευτική, τότε θα πρέπει να ορίσουμε με μεγαλύτερη ακρίβεια το περιεχόμενο των όρων δημόσιο και προοδευτικό στην περίπτωση της δημόσιας ύδρευσης και αποχέτευσης. Χρειάζεται να συγκεντρώσουμε και να επεξεργαστούμε ένα σύνολο κριτηρίων που θα μας επιτρέψουν να σκεφτούμε τι πραγματικά θέλουμε και θα διευκολύνουν το διάλογο θέτοντας μια κοινή βάση.

Δεν υπάρχει ένα και μοναδικό υποδειγματικό μοντέλο «καλής» ή «προοδευτικής» δημόσιας διαχείρισης των υδάτων. Το νερό είναι φυσικός πόρος. Η ποσότητα και η ποιότητα, όπως και οι ανάγκες για νερό ποικίλλουν από τόπο σε τόπο. Το νερό είναι επίσης σημαντικό πολιτισμικό αγαθό. Διαφορετικές κοινωνίες έχουν αναπτύξει ιστορικά ποικίλες κουλτούρες σε σχέση με αυτό, οι οποίες αντικατοπτρίζουν τις ισχύουσες και συχνά άνισες σχέσεις εξουσίας σε κάθε κοινωνία. Τα δημόσια συστήματα παροχής νερού και αποχέτευσης εξελίχθηκαν σε σχέση με τις εκάστοτε ιστορικές ιδιαιτερότητες, με αποτέλεσμα ορισμένες από αυτές τις κουλτούρες να είναι ιδιαίτερα προβληματικές.

Δεν είναι δυνατόν αλλά ούτε και θεμιτό να σχεδιάσουμε ένα και μοναδικό μοντέλο διαχείρισης των υδάτων, το οποίο θα μπορούσε να εφαρμοστεί παντού. Αντιθέτως, πρέπει να αναπτυχθούν υπεύθυνοι τρόποι διαχείρισης του νερού, οι οποίοι θα βασίζονται στις υπάρχουσες τοπικές δομές.

Γι' αυτούς τους λόγους, η παρούσα έκδοση δεν επιχειρεί να ορίσει ένα σχέδιο διαχείρισης των υδάτων. Αντ' αυτού, η κεντρική ιδέα είναι να παρουσιάσουμε μια σειρά κριτηρίων τα οποία πιστεύουμε πως θα έπρεπε να εφαρμόζονται στη δημόσια διαχείριση των υδάτων, καθώς και να παρουσιάσουμε παραδείγματα προοδευτικών υπηρεσιών όπου αυτά τα κριτήρια έχουν γίνει πράξη. Πιστεύουμε ότι έτσι τίθενται οι κατευθυντήριες γραμμές για τη βελτίωση των υπηρεσιών ύδρευσης και αποχέτευσης. Ωστόσο, οι κατάλληλες απαντήσεις πρέπει σε κάθε περίπτωση να αναζητούνται σε τοπικό επίπεδο, κυρίως επειδή είναι πιθανόν σε συγκεκριμένες περιπτώσεις να αναδεικνύονται ως σημαντικότερα άλλα ζητήματα από αυτά που παρουσιάζονται εδώ. Τα κριτήρια που ακολουθούν λοιπόν δεν πρέπει να θεωρείται ότι περιγράφονται διεξοδικά, αλλά, αντιθέτως, ότι προσφέρονται για περαιτέρω συζήτηση και επεξεργασία από τα κατά τόπους κινήματα.

Κριτήρια για την προοδευτική δημόσια διαχείριση των υδάτων

Τα κριτήρια που ακολουθούν βασίζονται στη θεμελιώδη πεποίθηση πως το νερό αποτελεί κοινό αγαθό για όλους και δεν πρέπει να ιδιωτικοποιείται ή να εμπορευματοποιείται, καθώς η πρόσβαση σε αυτό αποτελεί αναφαίρετο ανθρώπινο δικαίωμα. Η διαχείριση των υδάτων πρέπει να είναι δημόσια και προς όφελος της κοινότητας. Στις αρχές αυτές συμφωνούν τα κινήματα για το νερό σε όλο τον πλανήτη. Παράλληλα, προσπαθούν να δώσουν νέα πνοή και να ενδυναμώσουν δημόσια και κοινοτικά δίκτυα υδάτων βάσει κριτηρίων τα οποία είναι παρόμοια με αυτά που προτείνονται παρακάτω.

Καλή ποιότητα

Το νερό είναι απαραίτητο για τη ζωή. Καθώς είναι σημαντικό για την υγιεινή, για τη διατροφή και την υγεία, πρέπει να είναι υψηλής ποιότητας. Η ποιότητα του νερού δεν εξαρτάται μόνο από τις κατάλληλες τεχνικές λύσεις, αλλά προϋποθέτει ότι οι φυσικοί υδάτινοι πόροι και οι κύκλοι του νερού πρέπει να διατηρούνται σε λεκάνες απορροής και ότι πρέπει να αποτρέπεται η ρύπανση και η διατάραξη των εύθραυστων οικοσυστημάτων. Για να συντηρηθούν αυτά τα συστήματα, προϋποτίθεται η καλή διαχείριση των λυμάτων, καθώς και η επεξεργασία τους.

Αποτελεσματικότητα για την κάλυψη αναγκών

Οι εταιρείες ύδρευσης πρέπει να λειτουργούν αποτελεσματικά. Σήμερα ο όρος αποτελεσματικότητα συχνά συγχέεται με την οικονομική αποτελεσματικότητα και την επίτευξη του υψηλότερου δυνατού κέρδους με το χαμηλότερο κόστος. Αντί γι' αυτό τον μονόπλευρο ορισμό, η αποτελεσματικότητα των δημόσιων εταιρειών ύδρευσης θα πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με το κατά πόσον ανταποκρίνονται στις ανάγκες των λαών εξασφαλίζοντας παράλληλα κι άλλες παραμέτρους του δημόσιου συμφέροντος. Το ποιες είναι αυτές οι παράμετροι, τι αποτελεί δημόσιο συμφέρον και πώς μπορεί να επιτευχθούν όλα τα παραπάνω δεν πρέπει

να καθοριστεί με μια διαδικασία από πάνω προς τα κάτω. Τα παραπάνω ερωτήματα πρέπει να γίνουν αντικείμενο διαλόγου, να καθοριστούν και να αξιολογηθούν με συμμετοχικές δημοκρατικές διαδικασίες.

Κοινωνικός προσανατολισμός

Η ισότιμη πρόσβαση στο νερό δεν πρέπει να εξαρτάται από την κοινωνική θέση. Οι άνθρωποι έχουν διαφορετικούς οικονομικούς πόρους. Ένα τιμολόγιο ύδρευσης που βασίζεται μόνο στην κατανάλωση έχει ως αποτέλεσμα άνισες επιβαρύνσεις. Η προοδευτική διαχείριση των υδάτων προϋποθέτει την ανάπτυξη μηχανισμών που θα διασφαλίζουν ότι οι άνθρωποι έχουν ισότιμη πρόσβαση στο νερό ανεξαρτήτως της κοινωνικής τους θέσης. Επιπλέον, θα πρέπει να διασφαλιστεί ότι κανείς δεν θα μπορεί να χρησιμοποιεί το νερό ανεύθυνα, σε περίπτωση που αυτός διαθέτει τα οικονομικά μέσα ή τη δύναμη να το κάνει.

Αλληλεγγύη

Οι συνθήκες που εγγυώνται το δικαίωμα των ανθρώπων στο νερό ποικίλλουν από τόπο σε τόπο. Οι εταιρείες ύδρευσης δεν πρέπει να ανησυχούν αποκλειστικά και μόνο για τη στενή γεωγραφική περιοχή τους, αλλά να μεριμνούν, στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, για τη δημιουργία ή τη βελτίωση των υπηρεσιών ύδρευσης και αποχέτευσης και σε άλλα μέρη. Αυτό μπορεί να γίνει μέσω της ανοιχτής ανταλλαγής γνώσεων, μέσω οικονομικής και τεχνικής υποστήριξης ή μέσω κοινών επιδοτήσεων και μη κερδοσκοπικής συνεργασίας μεταξύ δημόσιων επιχειρήσεων και κοινόχρηστων συστημάτων ύδρευσης.

Βιωσιμότητα

Ο φυσικός κύκλος του νερού είναι ένα εύθραυστο σύστημα. Η διατήρησή του είναι απαραίτητη για να διασφαλιστεί το δικαίωμα στο νερό και για τις επόμενες γενιές. Το νερό δεν μας ανήκει, το έχουμε δανειστεί από τη φύση. Είναι δική μας ευθύνη να διασφαλίσουμε ότι χρησιμοποιούμε λογικές ποσότητες, ότι δεν το μολύνουμε και ότι επιστρέφουμε στον υδάτινο κύκλο νερό υψηλής ποιότητας. Καθήκον μας είναι επίσης η προστασία των υδάτινων πηγών και η αποτροπή της διάβρωσης του

εδάφους. Η βιωσιμότητα πρέπει να αποτελεί βασική αρχή όλων των εταιρειών ύδρευσης και αποχέτευσης. Το σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμού (IRBM) μπορεί να αποτελέσει εργαλείο για την επίτευξη αυτού του στόχου.

Καλές εργασιακές συνθήκες

Ένας από τους σημαντικότερους πόρους των δημόσιων υπηρεσιών όπως οι εταιρείες ύδρευσης είναι οι ίδιοι οι εργαζόμενοι. Ο ρόλος τους είναι σημαντικός για την ανάπτυξη και τη βελτίωση των υπηρεσιών υψηλής ποιότητας. Οι συνθήκες εργασίας τους πρέπει να είναι καλές και να τους επιτρέπουν να θέτουν μακροπρόθεσμους στόχους και να υιοθετούν στη δουλειά τους νέες ιδέες, οι οποίες θα εξυπηρετούν τις κοινωνικές ανάγκες. Προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι τυχόν νέες κοινωνικές απαιτήσεις που αφορούν τις υπηρεσίες ύδρευσης δεν θα απειλούν τις θέσεις εργασίας τους, οι εργαζόμενοι πρέπει να συμμετέχουν στις δημόσιες συζητήσεις σχετικά με την ανάπτυξη των υπηρεσιών τους.

Δημοκρατικές δομές και έλεγχος

Ο όρος δημόσιος γίνεται συχνά αντιληπτός ως συνάρτηση της ιδιοκτησίας και του πολιτικού ελέγχου μέσω του οποίου οι δημόσιες υπηρεσίες οι οποίες παρέχονται καλύπτουν τις ανάγκες του πληθυσμού. Κάτι τέτοιο μπορεί να λειτουργήσει μόνο όταν οι δομές και οι πρακτικές των εταιρειών ύδρευσης είναι δημοκρατικές και απολύτως διαφανείς. Τα χαρακτηριστικά αυτά προϋποθέτουν δημοκρατικούς μηχανισμούς, οι οποίοι εγγυώνται ότι όλοι οι άνθρωποι μπορούν να συμμετέχουν στη λήψη των αποφάσεων και στον έλεγχο κάθε ζητήματος που έχει σχέση με το νερό. Πρόκειται για μια συμμετοχική διαδικασία που υπερβαίνει τους τυπικούς –και συχνά έμμεσους– μηχανισμούς της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας.

Προοδευτική νομοθεσία

Για να εξασφαλιστεί μακροπρόθεσμα η συνέπεια των υπηρεσιών, οι κυβερνητικές πρωτοβουλίες για το νερό θα πρέπει: να προστατεύσουν τον δημόσιο χαρακτήρα των υπηρεσιών ύδρευσης, να αναγνωρίσουν το δικαίωμα των ανθρώπων για πρόσβαση στο νερό με συνταγματικές

και νομοθετικές ρυθμίσεις, να προστατεύσουν τις υπηρεσίες ύδρευσης και αποχέτευσης, καθώς και τη διαχείριση των υδάτινων πόρων από την «απελευθέρωση», την ιδιωτικοποίηση και την εμπορευματοποίηση. Ο κυβερνητικός σχεδιασμός πρέπει να φροντίσει για την αναζωογόνηση του δημόσιου τομέα σύμφωνα με τα κριτήρια που προαναφέρθηκαν, να εξασφαλίσει τη δημόσια χρηματοδότηση και να εξασφαλίσει την κοινωνική συμμετοχή, καθώς και τη συμμετοχή των ίδιων των εργαζομένων ως βασικό συστατικό για την καλή λειτουργία των δημόσιων συστημάτων ύδρευσης.

Οικουμενική κάλυψη

Όλοι οι άνθρωποι πρέπει να έχουν ισότιμη πρόσβαση σε ασφαλείς και κατάλληλες υπηρεσίες ύδρευσης και αποχέτευσης. Η διακοπή παροχής νερού σε νοικοκυριά πρέπει να είναι παράνομη.

ΤΟ ΠÓΛΕΙΣ ΔΕΪΧΝΟΥΝ ΤΟ ΔΡÓΜΟ

Στη συνέχεια παρουσιάζονται δέκα περιπτώσεις ευρωπαϊκών δημόσιων επιχειρήσεων ύδρευσης που ακολουθούν προοδευτικές πρακτικές, σύμφωνα με ορισμένα τουλάχιστον από τα κριτήρια που ορίζονται παραπάνω. Πολλές ακόμα εταιρείες θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν σε αυτή την παρουσίαση, αλλά στόχος αυτής της προσπάθειας δεν είναι η δημιουργία μιας ολοκληρωμένης εικόνας των υφιστάμενων υποδειγματικών πρακτικών. Αυτό που επιδιώκουμε είναι να δώσουμε μια εικόνα των ποικίλων τοπικών εμπειριών.

1. Γκρενόμπλ (Γαλλία)

Από το 2001 μια δημόσια εταιρεία διαχειρίζεται το νερό στη γαλλική αλπική πόλη Γκρενόμπλ. Κατά το προηγούμενο διάστημα –και για μια περίοδο 12 ετών–, η διαχείριση είχε ανατεθεί σε μια ιδιωτική και σε μια μεικτού χαρακτήρα (δημόσια-ιδιωτική) εταιρεία. Για να ληφθεί η απόφαση ιδιωτικοποίησης της εταιρείας, υπήρξε διαφθορά σε ανώτατο επίπεδο: Ο δήμαρχος έλαβε προσωπική οικονομική υποστήριξη και δώρα αξίας 2,7 εκατομμυρίων ευρώ. Με συμβάσεις που ανατίθεντο σε θυγατρικές της εταιρείας, μέσω ψευδούς τιμολόγησης και παραποίησης των ισολογισμών, η ιδιωτικοποίηση ήταν μια προσοδοφόρα επένδυση για την εταιρεία Suez, τη μητρική εταιρεία του ιδιώτη επενδυτή. Ωστόσο, η σύμβαση, η οποία επρόκειτο να διαρκέσει 25 χρόνια, ακυρώθηκε. Ύστερα από την αλλαγή της γνώμης της πλειοψηφίας του δημοτικού συμβουλίου, μια ισχυρή εκστρατεία του τοπικού κινήματος για το νερό και μια σειρά αγωγών, η πόλη τελικά αποφάσισε να πάρει ξανά στα χέρια της το νερό. Ο δήμαρχος και κορυφαία διοικητικά στελέχη της Suez καταδικάστηκαν σε φυλάκιση και τους επιβλήθηκαν μεγάλα πρόστιμα· η ιδιωτικοποίηση και τα τιμολόγια ύδρευσης κηρύχθηκαν παράνομα.

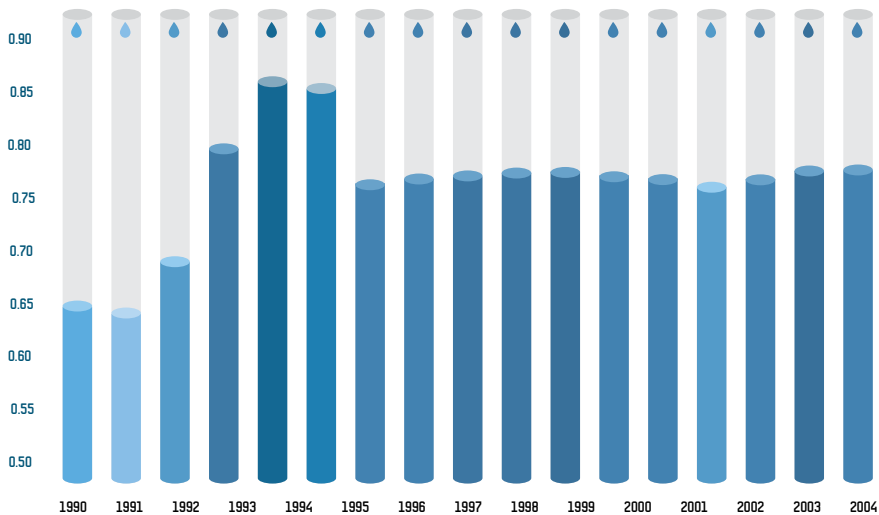
Από το 2001 η εταιρεία ύδρευσης λειτουργεί υπό το νομικό καθεστώς «*gégie à autonomie financière et personnalité morale*», το οποίο εξασφαλίζει στην εταιρεία ένα βαθμό αυτονομίας από το δημοτικό συμβούλιο.⁹ Η

9. Για λεπτομέρειες σχετικά με αυτό το νομικό καθεστώς και για τους λόγους που το επέλεξε η Γκρενόμπλ, βλ. Emanuele Lobina, D21, Watertime case study – Grenoble, France (2006, Retrieved 05.06.2007 from: http://www.watertime.net/docs/WP2/D21_Grenoble.doc).

επαναφορά της εταιρείας στον έλεγχο του δημοσίου είχε ως αποτέλεσμα να σταθεροποιηθούν οι τιμές του νερού και να αυξηθούν σημαντικά οι επενδύσεις. Η αντικατάσταση των εξωτερικών αναθέσεων με την αυτόνομη παροχή υπηρεσιών επέφερε εξοικονόμηση χρημάτων και η εταιρεία δεν είναι πλέον προσανατολισμένη στο κέρδος.

Πίνακας
1

➤ Αποπληθωρισμένες τιμές παροχής νερού, 1990-2004
(€ ανά κυβικό μέτρο, δεν περιλαμβάνονται οι φόροι, περιλαμβάνεται πάγιο για κατανάλωση 120 κυβικών μέτρων)

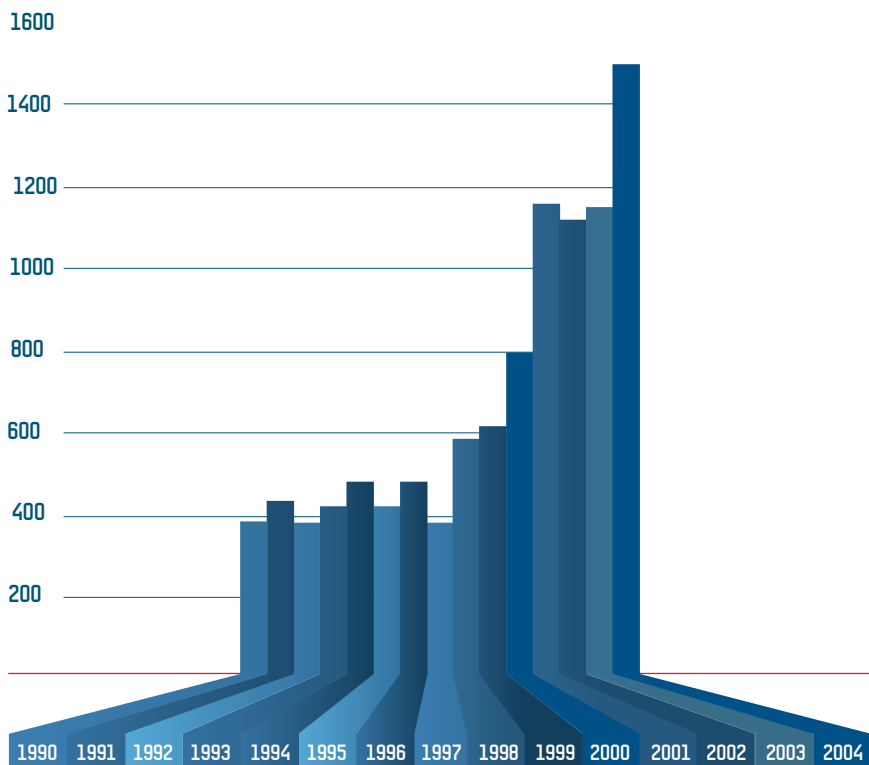

Πηγή: REG, 6th March 2006

Ωστόσο, η περίπτωση της Γκρενόμπλ δεν παρουσιάζει απλώς ενδιαφέρον ως παράδειγμα οικονομικής αποδοτικότητας των δημοσίων επιχειρήσεων. Συγχρόνως με την επαναφορά της εταιρείας στο δήμο, πραγματοποιήθηκε και ο εκδημοκρατισμός της. Στη νέα εταιρεία μαζί με τους έξι αντιπροσώπους, που εκλέγονται από το δημοτικό συμβούλιο, συμμετέχουν επίσης και πέντε εμπειρογνώμονες από την κοινωνία των πολιτών (personnes qualifiées) στο διοικητικό συμβούλιο της εταιρείας, το οποίο ορίζεται από την αρμόδια δημοτική αρχή. Η σύνθεση που προβλεπόταν αρχικά, και όριζε την εκλογή μόνο του ενός τρίτου των μελών

Πίνακας
2

Ετήσιες επενδύσεις στις υποδομές δικτύου ύδρευσης και συνδέσεων, 1990-2004 (σε χιλιάδες ευρώ)

Πηγή: REG, 6th March 2006

του διοικητικού συμβουλίου από το δημοτικό συμβούλιο, δεν εφαρμόστηκε λόγω μιας νέας εθνικής νομοθεσίας σχετικά με τη διάρθρωση των επιχειρήσεων της *régie municipale*. Μια μεγάλη αλλαγή παρ' όλα αυτά σημειώθηκε στην επικοινωνιακή πολιτική της εταιρείας: Η πρόσβαση σε πληροφορίες που αφορούν την εταιρεία από τους καταναλωτές και το ευρύ κοινό βελτιώθηκε σημαντικά, καθώς γίνονται τακτικά συνεδριάσεις με μια νέα επιτροπή καταναλωτών και τα έγγραφα που αφορούν τη διαχείριση πλέον δημοσιεύονται. Θα πρέπει να σημειωθεί ωστόσο ότι δεν είναι όλες οι πληροφορίες διαθέσιμες στο κοινό, όπως, για παράδειγμα-

μα, κάποιες εκθέσεις σχετικά με τον καθορισμό των τελών. Παρά τους περιορισμούς αυτούς, η επαναφορά της εταιρείας στον έλεγχο του δήμου της Γκρενόμπλ αποτελεί παράδειγμα αναδιάρθρωσης μιας εταιρείας, ώστε να μη λειτουργεί πια με σκοπό το κέρδος, αλλά προς το συμφέρον και υπό τον έλεγχο των πολιτών.¹⁰ Υπό την πίεση των πολιτών παρόμοιες εξελίξεις υπήρξαν και σε μια σειρά μικρότερων πόλεων, όπως οι Νεφσατό, Καστρ, Φρες και Βαράζ, όπου η ύδρευση τέθηκε ξανά υπό τον έλεγχο του δήμου.¹¹

10. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την Γκρενόμπλ, βλ. David Hachfeld, *The Remunicipalisation of Water – Some Reflections on the Cases of Potsdam and Grenoble*. Η εργασία παρουσιάστηκε στο σεμινάριο «The Public – Alternatives to Privatisation» κατά την διάρκεια του Καλοκαιρινού Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου της Attac, 1-6 Αυγούστου 2008, Saarbrücken (2008, Retrieved 02.09.2008 from: <http://www.who-owns-the-world.org/wp-content/uploads/2008/08/attac-summer-school-hachfeld.pdf>), Lobina, D21: Watertime case study - Grenoble, France (Retrieved).

11. Βλ. www.remunicipalisation.org.

2. Άμστερνταμ (Ολλανδία)

Το 2005 ένας νέος νόμος για την ύδρευση τέθηκε σε ισχύ στην Ολλανδία, ο οποίος αναφέρει πως μόνο δημόσιες επιχειρήσεις μπορούν να παρέχουν υπηρεσίες πόσιμου νερού. Ως εκ τούτου, η ιδιωτικοποίηση των εταιρειών ύδρευσης στην Ολλανδία δεν είναι πλέον δυνατή και το σύνολο των δέκα εταιρειών πόσιμου νερού της χώρας υπάγονται στις περιφερειακές και τις τοπικές διοικητικές αρχές. Ωστόσο, οι περισσότερες είναι δομημένες κατ' αναλογία με τις ιδιωτικές εταιρείες και η λειτουργία τους τείνει να γίνει όπως αυτή των ιδιωτικών επιχειρήσεων: Ο προσανατολισμός στο κέρδος και η εξωτερική ανάθεση εργασιών αποτελούν κοινές πρακτικές σε μεγάλες δημόσιες επιχειρήσεις, όπως η Vitens και η Evides. Μικρότερες εταιρείες, όπως η Oasen και η Duinwaterbedrijf Zuid-Holland, δείχνουν μεγαλύτερη διάθεση να λειτουργούν ως δημόσιες επιχειρήσεις.

Εξαίρεση στην τάση εμπορευματοποίησης αποτελεί η εταιρεία ύδρευσης του Άμστερνταμ. Το 2005 ο δήμος του Άμστερνταμ και το Συμβούλιο Υδατοπρομήθειας Amstel, Gooi και Vecht¹² ίδρυσαν το WATERNET, ένα δημόσιο φορέα, υπεύθυνο για όλες τις υπηρεσίες ύδρευσης της περιοχής. Η εταιρεία φροντίζει για ολόκληρο το σύστημα υδάτων, το

12. Τα Συμβούλια Υδατοπρομήθειας είναι ειδικοί ανεξάρτητοι κυβερνητικοί φορείς που υπάρχουν στην Ολλανδία ήδη από τον 13^ο αιώνα και είναι υπεύθυνοι για τη διαχείριση των καναλιών, των φραγμάτων, των συστημάτων polder, την ποιότητα των επιφανειακών υδάτων και άλλα σχετικά θέματα. Διεξάγονται ξεχωριστές εκλογές γι' αυτά και έχουν τη δυνατότητα να συγκεντρώνουν φόρους για τη χρηματοδότηση των υπηρεσιών τους.

οποίο περιλαμβάνει το υπόγειο και το πόσιμο νερό, την αποχέτευση και την επεξεργασία λυμάτων, την προστασία της φύσης, την αντιπλημμυρική προστασία και τη διαχείριση των καναλιών, τους υδατοφράκτες και τα υδάτινα ρεύματα. Η εταιρεία έχει κάποιο βαθμό αυτονομίας, αλλά ελέγχεται από την πόλη του Άμστερνταμ και το Συμβούλιο Υδατοπρομήθειας της περιοχής και είναι υπόλογη απέναντί τους. Κάθε χρόνο δίνεται στην εταιρεία μια νέα εντολή, με την οποία καθορίζονται τα καθήκοντα και οι στόχοι της.

Υποδειγματική προοδευτική πρακτική του ιδρύματος WATERNET αποτελεί η διεθνής συνεργασία σε θέματα νερού. Το εν λόγω ίδρυμα αποτελεί έναν από τους πιο έμπειρους διαχειριστές ύδατος στον κόσμο σε επίπεδο συμπράξεων τύπου «δημοσίου-δημοσίου» (μη κερδοσκοπικές συνεργασίες μεταξύ δημοσίων φορέων ύδρευσης). Εδώ και τριάντα χρόνια το δίκτυο WATERNET δραστηριοποιείται στον τομέα των αδελφοποιήσεων και άλλων διεθνών μη κερδοσκοπικών συνεργασιών. Οι δραστηριότητες αυτές υλοποιούνται από ένα ξεχωριστό τμήμα του ιδρύματος, το WereldWaternet. Η εταιρεία σήμερα εκπονεί σχέδια με στόχο την ανταλλαγή τεχνογνωσίας και πείρας για τη βελτίωση της παροχής πόσιμου νερού στο Σουρινάμ, στην Αίγυπτο, στην Ινδονησία, στην Παλαιστίνη και σε αρκετές ακόμα χώρες. Δεν υπάρχει κάποιο εμπορικό κίνητρο πίσω από αυτά τα έργα (τα οποία απασχολούν προσωπικό του ιδρύματος WATERNET, που αντιστοιχεί σε έξι υπαλλήλους πλήρους απασχόλησης ανά έτος). Το ίδρυμα αναφέρει στην ιστοσελίδα του: «Δεν θέλουμε να κρατήσουμε την τεχνογνωσία που διαθέτουμε για τον εαυτό μας, αλλά να τη μοιραστούμε με άλλους σε ισότιμη βάση».¹³

13. Reclaiming Public Water, Public Water for All - the Role of Public-Public Partnerships. A 'Reclaiming Public Water' discussion paper. March 2006. Published by the Transnational Institute and Corporate Europe Observatory. Coord.: Olivier Hoedeman, Ed. ass.: Clare Joy (2006, Retrieved 02.09.2008 from: <http://www.tni.org/water-docs/pubwaterforall.pdf>).

3. Μόναχο (Γερμανία)

Το Μόναχο, στο νότο της Γερμανίας, αριθμεί περίπου 1,4 εκατομμύρια κατοίκους. Οι εταιρείες ύδρευσης και αποχέτευσης αποτελούν εξαιρετικά παραδείγματα δημόσιων επιχειρήσεων που από την επέκτασή τους κατά τη δεκαετία του 1880 βρίσκονταν πάντα στα χέρια του δημοσίου. Η εταιρεία διαχείρισης λυμάτων Münchner Stadtentwässerung είναι μια επιχείρηση δημόσιας ωφέλειας (Eigenbetrieb) η οποία έχει ένα μικρό βαθμό αυτονομίας, αλλά ελέγχεται άμεσα από το δημοτικό συμβούλιο. Το πόσιμο νερό παρέχεται από τη Stadtwerke München (SWM), μια αποκλειστικά δημοτική εταιρεία, υπεύθυνη όχι μόνο για το νερό αλλά και για το φυσικό αέριο, την ενέργεια, τις δημόσιες μεταφορές και τις πισίνες. Σε αντίθεση με την εταιρεία διαχείρισης λυμάτων, διαθέτει μεγαλύτερη αυτονομία από το δημοτικό συμβούλιο και ως εκ τούτου ο έλεγχος είναι μόνο έμμεσος. Το 2001 και το 2004, λόγω της νομοθεσίας περί ανταγωνισμού και της ευρωπαϊκής οδηγίας για αποσύνδεση, η Stadtwerke αναγκάστηκε να αλλάξει την εσωτερική δομή της. Η εταιρεία δημόσιων μεταφορών αποτελεί πλέον θυγατρική και οι υπηρεσίες ύδρευσης, φυσικού αερίου και ηλεκτρικής ενέργειας έχουν χωριστεί σε διάφορες ανεξάρτητες εταιρείες υπό τη στέγη της Stadtwerke.

Μέχρι σήμερα η πόλη έχει καταφέρει να διατηρήσει αυτή τη δομή και –έμμεσα– κάποιους μηχανισμούς διασταυρούμενης επιδότησης των οικονομικά ασθενέστερων υπηρεσιών. Όλες οι πρωτοβουλίες για την ιδιωτικοποίηση της εταιρείας ή τμημάτων της έχουν μέχρι σήμε-

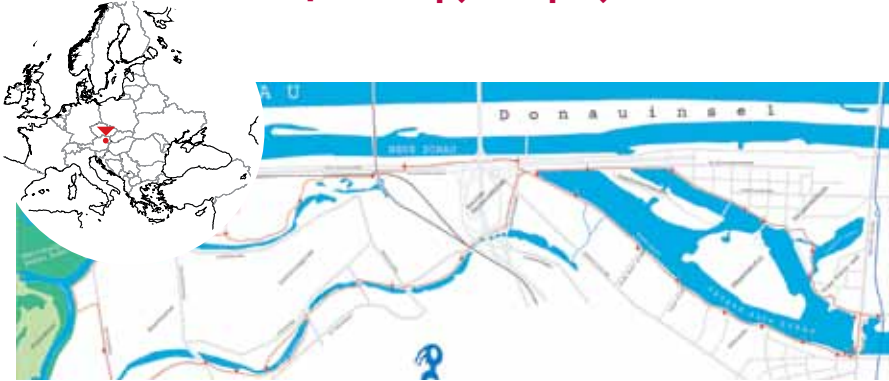
ρα απορριφθεί. Το 2004 δημιουργήθηκε το τοπικό κίνημα για το νερό (Wasserallianz München). Έχει ως αίτημα να τεθεί η εταιρεία ύδρευσης υπό την άμεση διαχείριση του δήμου, αντιμετωπίζοντας και εξισορροπώντας με αυτό τον τρόπο τις περαιτέρω πιέσεις για ιδιωτικοποιήσεις, ως αποτέλεσμα της απελευθέρωσης της αγοράς, οι οποίες μπορεί να επηρεάσουν τη λειτουργία της Stadtwerke.

Και η παροχή πόσιμου νερού και οι υπηρεσίες αποχέτευσης βρίσκονται σε άριστη κατάσταση. Η ποιότητα του πόσιμου νερού είναι υψηλή και οι τιμές για την επεξεργασία του νερού και των λυμάτων είναι από τις χαμηλότερες στη Γερμανία. Συγχρόνως, η λειτουργία των εν λόγω επιχειρήσεων είναι υποδειγματική με όρους που υπερβαίνουν τους όρους οικονομικής διαχείρισης: Ο οικολογικά βιώσιμος τρόπος με τον οποίο διαχειρίζονται τους φυσικούς υδάτινους πόρους θα μπορούσε να αποτελέσει πρότυπο για άλλους δήμους. Με σκοπό την προστασία των υπόγειων υδάτινων πόρων της, η πόλη διαχειρίζεται τα δάση της με βιώσιμο τρόπο, ενώ από το 1992 υπάρχει ένα πρόγραμμα στήριξης των αγροτών για να στραφούν στη βιολογική γεωργία σε περιοχές όπου προστατεύονται τα ύδατα. Η πόλη έχει πείσει πάνω από 100 αγρότες να στραφούν στην οικολογική γεωργία όχι μόνο μέσω της οικονομικής στήριξης αλλά και με την παροχή βοήθειας για την προώθηση των προϊόντων τους.

Η επεξεργασία των λυμάτων επίσης καταδεικνύει τις προσπάθειες της πόλης για τη βιώσιμη διαχείριση των υδάτων: Το νερό που φεύγει από τις εγκαταστάσεις επεξεργασίας και εκρέει στον ποταμό Isar έχει ποιότητα εφάμιλλη του νερού που χρησιμοποιείται στο μπάνιο. Από το 1998 το Μόναχο και άλλοι δήμοι κατά μήκος του ποταμού έχουν εφαρμόσει τις υψηλότερες τεχνολογικές προδιαγραφές επεξεργασίας και απολύμανσης του νερού, έχοντας ως στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής κατά μήκος του ποταμού, εξασφαλίζοντας έτσι τη δυνατότητα των πολιτών να κολυμπούν στα νερά του.¹⁴

14. Klaus Lanz, D34: WaterTime case study - Munich, Germany (2005, Retrieved 12.08.2008 from: http://www.watertime.net/docs/WP2/D34_Munich.doc).

4. Βιέννη (Αυστρία)

Το πόσιμο νερό και οι υπηρεσίες αποχέτευσης της Βιέννης παρέχονται απευθείας από δύο τμήματα της τοπικής αυτοδιοίκησης (magistratischer Betrieb) και ελέγχονται άμεσα από το δημοτικό συμβούλιο. Το σύνολο σχεδόν του πόσιμου νερού για 1,76 εκατομμύρια ανθρώπους προέρχεται από πηγές των Αυστριακών Άλπεων, απ' όπου διοχετεύεται μέσω δύο υδραγωγείων, ενώ υφίστανται ελάχιστη επεξεργασία. Η προστασία των πηγών και του περιβάλλοντος αποτελεί προτεραιότητα. Χρησιμοποιείται μόνο ένα μικρό μέρος της διαθέσιμης ποσότητας νερού και το μεικτό δάσος που υπάρχει στην περιοχή της πηγής το διαχειρίζεται μια εταιρεία που ανήκει στο δήμο, η οποία έχει ως κύρια προτεραιότητα την προστασία της πηγής και όχι την αύξηση των κερδών. Η επιχείρηση των υπηρεσιών ύδρευσης είναι αυστηρά μη κερδοσκοπική και προσανατολίζεται στην ανάκτηση του κόστους λειτουργίας.

Το 2001 η πόλη προστάτευσε το νερό με νομοθετικές ρυθμίσεις του δημοτικού Συντάγματος και υιοθέτησε μια Καταστατική Χάρτα Ύδατος.¹⁵ Η συνταγματικά κατοχυρωμένη προστασία κατοχυρώνει θεσμικά την εναντίωση στις πιέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της εθνικής κυβέρνησης για απελευθέρωση και ιδιωτικοποίηση. Σήμερα χρειάζεται μια πλειοψηφία 2/3 για την πώληση των υποδομών ύδρευσης ή των δασών. Η Καταστατική Χάρτα Ύδατος θέτει ως προτεραιότητα την προστασία του νερού και τη διαθεσιμότητά του για τους πολίτες και τις

15. Βλ. <http://www.wien.gv.at/wienwasser/versorgung/charta.html>

επόμενες γενιές. Η πρόνοια για το νερό αποτελεί θεμελιώδη υπηρεσία προς τους πολίτες, συνιστά μια από τις κύριες αρμοδιότητες του δήμου και δεν επιτρέπεται να ανατεθεί σε ιδιωτικές επιχειρήσεις. Επιπλέον, η Καταστατική Χάρτα Ύδατος διασφαλίζει την προστασία της φύσης και καθιστά σαφές ότι το νερό δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ως προϊόν πολυτελείας, καθώς και ότι οι πολίτες έχουν δικαίωμα στην κατανάλωση νερού υψηλής ποιότητας, σε λογικό κόστος. Οι τιμές πρέπει να βασίζονται στην αρχή της κάλυψης του κόστους λειτουργίας, ενώ η αρχή της μεγιστοποίησης του κέρδους σαφώς απορρίπτεται. Τέλος, ο δήμος δηλώνει στην Καταστατική Χάρτα ότι θα σεβαστεί την κοινοτική Οδηγία-Πλαίσιο για τα Ύδατα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

5. Δεκελί (Τουρκία)

Στο Δεκελί, μια μικρή, παράλια πόλη κοντά στη Σμύρνη, συναντάμε ένα ενδιαφέρον σύστημα κοινωνικής τιμολόγησης του νερού. Ο δήμαρχος, Osman Özgüven, που ανήκει στο αριστερό Σοσιαλδημοκρατικό Λαϊκό Κόμμα (SHP), εισήγαγε έναν κοινωνικά υπεύθυνο τρόπο διαχείρισης των δημόσιων υπηρεσιών: Εκτός από την παροχή ιατρικής περίθαλψης για όλους, την κυκλοφορία δωρεάν τοπικών λεωφορείων και τη διάθεση φτηνού ψωμιού από τους δημοτικούς φούρνους, αναδιάρθρωσε και τις υπηρεσίες ύδρευσης. Δέκα τόνοι νερού το μήνα προσφέρθηκαν σε κάθε νοικοκυριό χωρίς χρέωση. Η κατανάλωση πάνω απ' αυτό το όριο χρεώνεται κανονικά. Ο δήμος διέγραψε τους λογαριασμούς που δεν είχαν πληρωθεί κατά τη διάρκεια της θητείας της προηγούμενης δημοτικής αρχής και παρείχε έκπτωση 50% στους δημοτικούς υπαλλήλους. Σύμφωνα με το δήμαρχο, η κίνηση αυτή είχε ως στόχο την ευαισθητοποίηση όσων είναι υπεύθυνοι για την παροχή νερού και κατά την άποψή του δεν παραβίαζε την αρχή της ισότητας. Η εισαγωγή αυτού του νέου συστήματος τιμολόγησης οδήγησε όχι μόνο σε ένα νέο κοινωνικό μοντέλο διανομής του νερού, αλλά επίσης και στην εξοικονόμησή του σε μια περιοχή με ελάχιστους φυσικούς πόρους. Ο αρμόδιος ελεγκτικός φορέας κατηγόρησε το δήμαρχο και άλλα μέλη του δημοτικού συμβουλίου για κακοδιαχείριση και κατάχρηση εξουσίας εξαιτίας της κοινωνικής πολιτικής που εφάρμοσαν στις δημόσιες υπηρεσίες.

6. Βόρεια Ρηνανία-Βεστφαλία (Γερμανία)

Η Emschergenossenschaft και η Lippeverband είναι δύο εταιρείες διαχείρισης αποβλήτων στο ομοσπονδιακό κρατίδιο της Βόρειας Ρηνανίας-Βεστφαλίας. Συνεργάζονται στενά και αυτή η συνένωση τις καθιστά τον μεγαλύτερο πάροχο υπηρεσιών αποχέτευσης στη Γερμανία. Από την ίδρυσή τους, στις αρχές του προηγούμενου αιώνα, και οι δύο εταιρείες υπήρξαν δημόσιοι εργατικοί συνεταιρισμοί. Οι δήμοι και οι μεγαλύτεροι βιομηχανικοί καταναλωτές νερού (βαριά βιομηχανία, μεταλλευτικές εταιρείες) στις κοιλάδες των ποταμών Emscher και Lippe είναι μέλη των συνεταιρισμών. Παρότι μεταξύ των μελών τους υπάρχουν ιδιωτικές εταιρείες, οι συνεταιρισμοί αυτοί είναι δημόσιες μη κερδοσκοπικές επιχειρήσεις και αποτελούν ένα ενδιαφέρον παράδειγμα στενής συνεργασίας μεταξύ δημόσιων επιχειρήσεων: Μοιράζονται τη γνώση και τους διοικητικούς και τεχνολογικούς πόρους και έτσι μπορούν και προσφέρουν υπηρεσίες τιμολόγησης κάτω του μέσου όρου.

Αξιοσημείωτη είναι η δέσμευσή τους για βιώσιμη και ολοκληρωμένη διαχείριση της κοιλάδας του ποταμού. Οι επιχειρήσεις παρέχουν εγκαταστάσεις επεξεργασίας υδάτων, αλλά συγχρόνως ασχολούνται με την κατασκευή υπόγειων καναλιών, τη διαχείριση υπόγειων υδάτων και ποταμών, την ανατροφοδότηση των φυσικών πόρων και την αντιπλημμυρική προστασία. Πολύ πριν η Ευρωπαϊκή Ένωση αναπτύξει την Οδηγία-Πλαίσιο για τα Ύδατα, οι επιχειρήσεις αυτές ήδη εξασκούσαν μια ολιστική διαχείριση των υδάτινων πόρων. Οι ποταμοί Lippe και κυρίως

ο Emscher χρησιμοποιούνταν για πολύ καιρό ως οι ανοιχτοί αποχετευτικοί χώροι της Ruhrgebiet, της μεγαλύτερης βιομηχανικής περιοχής της Ευρώπης. Οι επιχειρήσεις μετέτρεψαν επιτυχώς αυτά τα αποστραγγισμένα κανάλια σε μια φυσική λεκάνη απορροής, η οποία σήμερα παίζει σημαντικό ρόλο ως χώρος πρασίνου και αναψυχής στην πυκνοκατοικημένη περιοχή. Σήμερα και οι δύο επιχειρήσεις αποτρέπουν ενεργά την πώληση των δημόσιων επιχειρήσεων κοινής ωφελείας υδάτων και λυμάτων και οι εργαζόμενοι σε αυτές συμμετείχαν σε διαδηλώσεις ενάντια σε τοπικούς νόμους οι οποίοι θα διευκόλυναν την ιδιωτικοποίηση. Ωστόσο, μέσω της ίδρυσης μικρών θυγατρικών με καθεστώς ιδιωτικού δικαίου, οι ίδιες οι επιχειρήσεις δρουν ως παράγοντες της αγοράς. Από τα μέσα της δεκαετίας του '90 η Emscher Wassertechnik και η Lippe Wassertechnik πρόσφεραν συμβουλευτικές, τεχνολογικές και λειτουργικές υπηρεσίες, ωστόσο οι δραστηριότητες αυτών των θυγατρικών παρέμειναν εξαιρετικά περιορισμένες.¹⁶

16. Περισσότερες πληροφορίες υπάρχουν στην ιστοσελίδα των συνεταιρισμών: www.portal-eglv.de.

7. Γκραμαστέτεν (Αυστρία)

Οι μικρής κλίμακας συνεταιρισμοί ύδρευσης μπορούν να θεωρηθούν ειδικές μορφές δημόσιων επιχειρήσεων ύδρευσης. Η ευρωπαϊκή χώρα στην οποία αυτός ο τύπος διαχείρισης του νερού παίζει τον πιο σημαντικό ρόλο είναι πιθανότατα η Αυστρία. Πάνω από 5.000 συνεταιρισμοί ύδρευσης σε όλη τη χώρα εξυπηρετούν τους κατοίκους των αγροτικών περιοχών.¹⁷ Στην ομοσπονδιακή περιφέρεια του Ομπερστεράιχ, όπου η κυβέρνηση ενθαρρύνει την αποκέντρωση των υπηρεσιών ύδρευσης, πάνω από το 10% του πληθυσμού εξυπηρετείται από 1.500 συνεταιρισμούς.

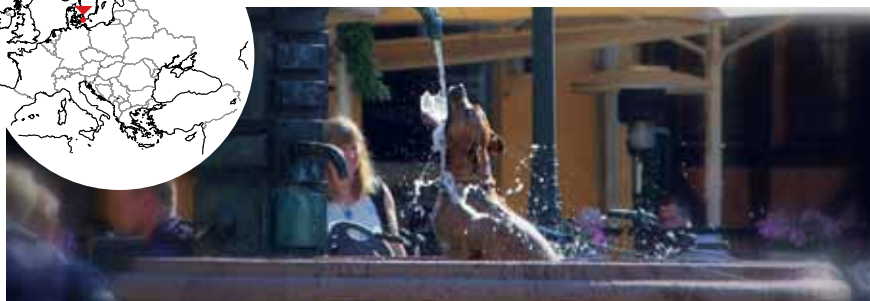
Ένα παράδειγμα αποτελεί ο συνεταιρισμός Wassergenossenschaft Gramastetten. Ιδρύθηκε το 1947 και προμηθεύει πόσιμο νερό σε περίπου 2.000 ανθρώπους. Η συμμετοχή στο συνεταιρισμό προϋποθέτει την ιδιοκτησία ακινήτων και διαμερισμάτων και το τέλος σύνδεσης για την πρόσβαση στο δίκτυό του κοστίζει 1.820 ευρώ. Το 2008 είχε 569 μέλη. Όλες οι πληροφορίες που τον αφορούν είναι διαθέσιμες στο κοινό και οι σημαντικές αποφάσεις λαμβάνονται από τη γενική συνέλευση όλων των μελών του. Η διοίκηση, καθώς και το μεγαλύτερο μέρος των τεχνικών εργασιών λειτουργούν σε εθελοντική βάση. Η τοπική ομοσπονδία των συνεταιρισμών ύδρευσης παρέχει εξειδικευμένο ποιοτικό έλεγχο και εκπαίδευση στους εθελοντές. Η ποιότητα του νερού είναι

¹⁷ Wilfried Schönback et al., Internationaler Vergleich der Siedlungswasserwirtschaft, Informationen zur Umweltpolitik, 153 (Wien: Kammer für Arbeiter und Angestellte, 2003).

καλή και οι τιμές είναι πολύ κάτω από τον μέσο όρο. Η αρχή της αυστηρά μη κερδοσκοπικής διαχείρισης, η χρήση των τοπικών πηγών νερού και το χαμηλό κόστος διοίκησης, λόγω της εθελοντικής εργασίας των μελών, αποτελούν τους κύριους λόγους για την εξασφάλιση χαμηλών τιμών. Ο συνεταιρισμός Wassergenossenschaft Gramastetten αποτελεί ένα παράδειγμα αποκεντρωμένης διάθεσης νερού με έντονα συμμετοχικά χαρακτηριστικά. Η μη κερδοσκοπική αρχή και η συνεργατική αλληλεγγύη έχουν μεγάλη σημασία όσον αφορά τη λειτουργία του. Απαριθμώντας 569 μέλη, αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες συμπράξεις ύδρευσης στην Αυστρία, όταν οι περισσότερες έχουν λιγότερα από 100 μέλη. Σε μικρή κλίμακα και σε αγροτικές περιοχές, όπου οι άνθρωποι ζουν κυρίως σε ιδιόκτητες κατοικίες, γεγονός που καθιστά σχεδόν κάθε νοικοκυριό μέλος, αυτή η αυτόνομη και αυτοδιαχειριζόμενη διάθεση του νερού μπορεί να θεωρηθεί προοδευτική και ότι αποτελεί μια ιδιαίτερη μορφή δημόσιας και δημοκρατικής διαχείρισής του. Ωστόσο, είναι μάλλον δύσκολο αυτή η εμπειρία να μεταφερθεί σε μεγαλύτερη κλίμακα.¹⁸

18. Μερικές πληροφορίες μπορούν να βρεθούν στην ιστοσελίδα του Wassergenossenschaft: <http://wassergenossenschaft.sein.at>.

8. Μάλμε (Σουηδία)

Το 1994, υπό την πίεση μιας συντηρητικής πλειοψηφίας, η τρίτη σε μέγεθος πόλη της Σουηδίας, το Μάλμε, αποφάσισε να ιδιωτικοποιήσει τη δημόσια εταιρεία ύδρευσης και προκήρυξε διεθνή διαγωνισμό. Οι υπάλληλοι μαζί με τη διοίκηση της εταιρείας και ορισμένους πολιτικούς του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος, που βρισκόταν στην αντιπολίτευση, πάλεψαν ενάντια στην ιδιωτικοποίηση και με τη στήριξη του σωματείου υπέβαλε προσφορά η ίδια η δημόσια εταιρεία. Λόγω της αντίδρασης το αποτέλεσμα του διαγωνισμού καθυστέρησε και το θέμα του νερού υπήρξε στο επίκεντρο των δημοτικών εκλογών που διεξήχθησαν την ίδια χρονιά. Τις εκλογές κέρδισε το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα και η νέα πλειοψηφία αποφάσισε να σταματήσει τη διαδικασία ιδιωτικοποίησης. Ως εκ τούτου, δεν πραγματοποιήθηκε η εκχώρηση στην Anglian Water, μια βρετανική ιδιωτική εταιρεία ύδρευσης, που έκανε τη χαμηλότερη προσφορά στο διαγωνισμό, και το νερό παρέμεινε στον έλεγχο του δημοσίου.¹⁹

Όμως το Μάλμε δεν αποτελεί απλώς παράδειγμα επιτυχημένης αντίστασης στην ιδιωτικοποίηση του νερού. Όπως οι περισσότερες δημοτικές εταιρείες ύδρευσης, έτσι και αυτή του Μάλμε παρέχει στους πο-

19. Kommunal, "A model for the future. The example of VA SYD – two towns cooperating on the vital resource of water", (2008), Mats Lannerstad, "Country Report Sweden", in Aqualibrium. European water management between regulation and competition, ed. Shahrooz Mohajeri, et al. (Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2003).

λίτες φθηνές και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες ύδρευσης. Μαζί με τις εταιρείες ύδρευσης της Στοκχόλμης και του Γκέτεμποργκ, την επιχείρηση Σουηδικό Νερό και τον Σύνδεσμο Λυμάτων ίδρυσε τον –ανενεργό πλέον– Σουηδικό Οργανισμό Ανάπτυξης Υδάτων. Επρόκειτο για μια δημόσια επιχείρηση που είχε ως στόχο να βοηθήσει δημόσιους οργανισμούς άλλων χωρών να αναπτύξουν συστήματα ύδρευσης και αποχέτευσης, μεταφέροντας τεχνογνωσία και εμπειρία.²⁰

Τον Ιανουάριο του 2008 το Μάλμε ξεκίνησε μια νέα σύμπραξη με τη γειτονική πόλη Λουντ. Οι δύο δήμοι αποφάσισαν να μοιραστούν πόρους και γνώση και ίδρυσαν την VA SYD, μια δημόσια ομοσπονδία ύδρευσης. Η VA SYD παρέχει πλέον τις υπηρεσίες ύδρευσης και διαχείρισης λυμάτων και στους δύο δήμους. Οι δύο πόλεις εξακολουθούν να ασκούν άμεσο δημόσιο έλεγχο στην εταιρεία, ελέγχοντας την ιδιοκτησία, τη συντήρηση των δικτύων και τις τιμές, ενώ διατηρούν και τις δικές τους δημοτικές επιτροπές ύδρευσης και αποχέτευσης. Προσωπικό και από τις δύο εταιρείες συμμετείχε στην ανάπτυξη της ομοσπονδίας. Το συνδικάτο των δημοτικών υπαλλήλων Kommunal βοήθησε και υποστήριξε τη διαδικασία, αντιμετωπίζοντάς την ως ένα πρωτοποριακό παράδειγμα συνεργασίας μεταξύ δημόσιων φορέων, με σκοπό να βελτιωθεί η ποιότητα των υπηρεσιών και να διατηρηθούν οι θέσεις εργασίας.²¹

20. Jan-Erik Gustafsson, Public Water Utilities and Privatisation in Sweden. Working Paper presented at EPSU Public Service Conference, Brussels 12 December 2001 (2001, Retrieved 02.09.2008 from: <http://www.psir.org/epsuconference/Jan-ErikPresentationPaper.doc>), Reclaiming Public Water, Public Water for All - the Role of Public-Public Partnerships. A 'Reclaiming Public Water' discussion paper. March 2006. Published by the Transnational Institute and Corporate Europe Observatory. Coord.: Olivier Hoedeman, Ed. ass.: Clare Joy (Retrieved).

21. Kommunal, "A model for the future. The example of VA SYD – two towns cooperating on the vital resource of water".

9. Κόρδοβα (Ισπανία)

Η Κόρδοβα είναι μια πόλη περίπου 315.000 κατοίκων στην αυτόνομη περιοχή της Ανδαλουσίας στη νότια Ισπανία. Από το 1969 η ύδρευση παρέχεται από τη δημόσια υπηρεσία κοινής ωφέλειας EMACSA. Η επιχείρηση παρέχει υπηρεσίες υψηλής ποιότητας σε χαμηλές τιμές. Η EMACSA ενδιαφέρεται ιδιαίτερω για τη βελτίωση των οικολογικών της επιδόσεων. Πραγματοποιεί υψηλές ετήσιες επενδύσεις για τη βελτίωση του δικτύου της, προκειμένου να μειώσει τις διαρροές, και μέσω εκστρατειών ευαισθητοποίησης συνέβαλε σημαντικά στη μείωση της κατανάλωσης νερού. Ο σοβαρός και υπεύθυνος σχεδιασμός των εγκαταστάσεων συλλογής και αποθήκευσης του νερού βοήθησε την πόλη να αντιμετωπίσει τις ακραίες εποχιακές αποκλίσεις που σχετίζονται με την κατανάλωσή του. Με αυτό τον τρόπο η Κόρδοβα ήταν η μόνη πόλη της Ανδαλουσίας που δεν αναγκάστηκε να περιορίσει την παροχή νερού κατά τη διάρκεια της μεγάλης ξηρασίας του 1995. Δημοσκοπήσεις δείχνουν ότι οι κάτοικοι είναι πάρα πολύ ικανοποιημένοι από τη λειτουργία της EMACSA.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η διαχειριστική δομή της εταιρείας. Από το 1979 η επιχείρηση ανέπτυξε μια ευρέως αποδεκτή και λειτουργική δομή συμμετοχικής συνδιαχείρισης. Το διοικητικό συμβούλιο είναι υπεύθυνο για όλες τις κεντρικές αποφάσεις της εταιρείας και η σύνθεσή του είναι πλουραλιστική. Ανεξάρτητα από τα αποτελέσματα των δημοτικών εκλογών και την εκάστοτε πλειοψηφία, κάθε μία από τις τρεις πολιτικές ομάδες του δημοτικού συμβουλίου διορίζει δύο μέλη

στο διοικητικό συμβούλιο. Τα δύο μεγαλύτερα σωματεία διορίζουν επιπλέον δύο μέλη το καθένα και ένα μέλος διορίζεται από το συμβούλιο των κινημάτων της κοινωνίας των πολιτών (οι κινήσεις γειτονιάς, στις οποίες είναι οργανωμένο περίπου το 13% των πολιτών παίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο). Ο διευθυντής της EMACSA, όπως και ο γενικός γραμματέας και ο γενικός οικονομικός ελεγκτής του δημοτικού συμβουλίου λαμβάνουν μέρος στις συνεδριάσεις του συμβουλίου χωρίς δικαίωμα ψήφου. Αυτή η συμμετοχική δομή χαρακτηρίζεται από ευρεία διαφάνεια, που επιτρέπει στους πολίτες οι οποίοι δεν έχουν θέση αντιπροσώπου να παρακολουθούν τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και να παρεμβαίνουν εκφράζοντας εναλλακτικές απόψεις. Τον Μάρτιο του 2008 ο Ανδαλουσιανός Σύνδεσμος Καταναλωτών Fecua αναγνώρισε επίσημα την εταιρεία για το συμμετοχικό σύστημα και την πρακτική του.²²

22. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με αυτή την περίπτωση, βλ. Observatorio de los Servicios Públicos, Cordoba. Watertime Case Study (2005, Retrieved 04.09.2008 από: http://www.watertime.net/docs/WP2/D17_Cordoba.doc), Enrique Ortega de Miguel and Andrés Sanz Mulas, Water Management in Córdoba (Spain): A Participative, Efficient and Effective Public Model (2005, Retrieved 04.09.2008 from: <http://www.tni.org/sites/www.tni.org/archives/books/waterspain.pdf>).

10. Σεβίλλη (Ισπανία)

Το 2003 δημιουργήθηκε η Επαρχιακή Κοινοπραξία Υδάτων της Σεβίλλης (Consortio Provincial de Aguas de Sevilla), μια δημόσια ένωση που αντιπροσωπεύει 92 από τους 104 δήμους της ευρύτερης περιοχής της Σεβίλλης, με πληθυσμό πάνω από 1,7 εκατ. Περιλαμβάνει 8 δημόσιες αρχές, οι οποίες είναι υπεύθυνες για το πόσιμο νερό, τις υπηρεσίες αποχέτευσης και τη διαχείριση του υδάτινου κύκλου. Οι περισσότερες από αυτές διαχειρίζονται το νερό, μερικές υπηρεσίες τους όμως υπάγονται, μέσω παραχώρησης, σε μια δημόσια επιχείρηση. Σε ελάχιστες περιπτώσεις οι υπηρεσίες ανατέθηκαν με παραχώρηση και σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, αλλά η Κοινοπραξία διαπραγματεύεται την επιστροφή τους στο δημόσιο. Επίσης επιδιώκει να ενοποιηθούν οι φορείς που αφορούν το νερό σε μια ενιαία δημόσια επιχείρηση. Μια τέτοια κίνηση δεν θα ενοποιούσε απλώς τις διασκορπισμένες επιχειρήσεις, εφαρμόζοντας μια συντονισμένη επαρχιακή πολιτική για το νερό, αλλά θα βελτίωνε και την ποιότητα των υπηρεσιών, επενδύοντας στις υποδομές και στη βιώσιμη διαχείριση των υδάτινων πόρων.

Εκτός από τη συνένωση και τη βελτίωση των υπηρεσιών ύδρευσης της Σεβίλλης, η Κοινοπραξία αναλαμβάνει να συνεισφέρει στην αναβάθμιση του δημόσιου συστήματος ύδρευσης και εκτός των τοπικών συνόρων. Γι' αυτό το σκοπό, υποστηρίζει την επέκταση των έργων ύδρευσης σε αναπτυσσόμενες χώρες μέσω συμπράξεων δημόσιων φορέων που λειτουργούν εναλλακτικά απέναντι στην ιδιωτικοποίηση, εξασφαλίζοντας τη συνεργασία δημόσιων και ιδιωτικών φορέων. Η Κοινοπραξία, μαζί με άλλους, έπαιξε σημαντικό ρόλο στα αναπτυξιακά σχέδια που αφορούσαν τον καταυλισμό προσφύγων της επαρχίας Τιντούφ της Αλγερίας. Συνέβαλε στη βελτίωση του δικτύου πόσιμου νερού για 170.000 πρόσφυγες Σαχαράου που ζουν στον καταυλισμό από το 1975.

Ανακεφαλαίωση: καλές πρακτικές και οι περιορισμοί τους

Οι περιπτώσεις που παρουσιάζονται στην παρούσα έκδοση είναι ενδεικτικές των καλών πρακτικών που εφαρμόζονται από δημόσιες επιχειρήσεις ύδρευσης στην Ευρώπη, καθώς και του τρόπου που αυτές επιτυγχάνονται μέσα από την υιοθέτηση ποικίλων θεσμών και πολιτικών δομών από τους παρόχους δημόσιων υπηρεσιών. Όταν εξετάζουμε στην πράξη τις αρχές που ορίζουν την προοδευτική δημόσια διαχείριση του νερού, όπως συμβαίνει σε αυτές τις περιπτώσεις, γίνονται σαφή τα δυνατά τους σημεία αλλά και τα όριά τους.

Δύο δυνατά σημεία που συναντώνται σχεδόν σε όλες τις δημόσιες υπηρεσίες ύδρευσης στην Ευρώπη είναι η ισχυρή δέσμευσή τους όσον αφορά την οικουμενική κάλυψη και ο υψηλός βαθμός ανταπόκρισής τους σε αυτή. Ένα άλλο θετικό σημείο είναι η έμφαση που δίνουν στις ποιοτικές παραμέτρους του πόσιμου νερού και των αποχετευτικών υπηρεσιών. Η ποιότητα του νερού της βρύσης σε μερικές περιπτώσεις μπορεί να συναγωνιστεί το μεταλλικό νερό και η επεξεργασία των λυμάτων χρησιμοποιεί συχνά υψηλή τεχνολογία, η οποία αντικατοπτρίζει τη σημασία των υγιών φυσικών υδάτινων συστημάτων. Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αυτών των πρακτικών αποτελούν κατά βάση οι δύο περιπτώσεις από τη Γερμανία, αλλά και από πολλές άλλες ευρωπαϊκές πόλεις που τις έχουν υιοθετήσει. Ένα άλλο θετικό στοιχείο είναι η υψηλή επίγνωση της αναγκαιότητας βιώσιμης διαχείρισης του νερού. Εδώ πρέπει να επισημανθούν οι περιπτώσεις της Βιέννης, του Μονάχου και του Άμστερνταμ, οι οποίες δείχνουν ξεκάθαρα ότι οι εταιρείες ύδρευσης μπορούν να προμηθεύουν με νερό εκατομμύρια κατοίκους μεγάλων πόλεων και παράλληλα να εκπονούν φιλόδοξα προγράμματα για την προστασία του φυσικού κύκλου του νερού. Επίσης, αυτές οι εταιρείες αποτελούν θετικά παραδείγματα του τρόπου με τον οποίο μπορεί να διατηρηθεί υψηλό επίπεδο οικολογικής υπευθυνότητας σε χαμηλές τιμές, όταν ο σκοπός των εταιρειών δεν είναι το κυνήγι του κέρδους.

Οι περιπτώσεις της Βιέννης, του Μονάχου και του Άμστερνταμ αποτελούν θετικά παραδείγματα του τρόπου με τον οποίο μπορεί να διατηρηθεί υψηλό επίπεδο οικολογικής υπευθυνότητας σε χαμηλές τιμές, όταν ο σκοπός δεν είναι το κινήγι του κέρδους.

Πιο δύσκολο είναι το κοινωνικό ζήτημα της πρόσβασης στο νερό. Ενώ η οικουμενική κάλυψη στην Ευρώπη αποτελεί θεμελιώδη και πλήρως συνειδητοποιημένη αρχή, η κοινωνική πλευρά της συχνά δεν αποτυπώνεται. Σχεδόν παντού το κόστος της παροχής και της επεξεργασίας του νερού καλύπτεται εξ ολοκλήρου από τιμολογήσεις που βασίζονται στην κατανάλωση και όχι στην οικονομική κατάσταση του καταναλωτή. Αυτός ο μηχανισμός της πλήρους κάλυψης του κόστους αποτυπώνεται συχνά και νομοθετικά –μεταξύ άλλων και στην ευρωπαϊκή Οδηγία-Πλαίσιο για τα Ύδατα – και έτσι είναι δύσκολο για τις εταιρείες να διαφοροποιηθούν σε αυτό το ζήτημα. Σε μια πρώτη προσέγγιση αυτό μπορεί να φαντάζει αμελητέο κριτήριο, δεδομένου ότι το κόστος του νερού αντιστοιχεί σε ένα μικρό μέρος του προϋπολογισμού των περισσότερων νοικοκυριών στην Ευρώπη και επιπλέον μπορεί να ευνοήσει την οικονομική χρήση του νερού. Ωστόσο, αυτό εξαρτάται από την οπτική γωνία που υιοθετεί κανείς: Για τα νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα το να ξοδεύουν έως και το 5% του προϋπολογισμού τους για το νερό δεν είναι αμελητέα αλλά αισθητή επιβάρυνση. Η περίπτωση του Δεκελί είναι η μόνη που λαμβάνει υπ' όψιν αυτό το θέμα, όπου τα χρέη των απλήρωτων λογαριασμών νερού διαγράφηκαν και μία ποσότητα νερού παρέχεται δωρεάν. Από την άλλη πλευρά, το γεγονός ότι ο δήμαρχος του Δεκελί σύρθηκε στα δικαστήρια γι' αυτή την πρακτική του δείχνει πόσο δύσκολο είναι να εφαρμοστεί ένα κοινωνικό σύστημα χρηματοδότησης του νερού σε συνθήκες νεοφιλελευθερισμού.

Παρότι γενικά το κόστος του νερού αποτελεί μικρό μέρος του προϋπολογισμού των περισσότερων νοικοκυριών στην Ευρώπη, για τα νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα το να ξοδεύουν έως και το 5% του προϋπολογισμού τους για το νερό δεν είναι αμελητέα αλλά αισθητή επιβάρυνση.

Από αυτό το παράδειγμα μπορούμε να αντιληφθούμε τη σημασία που έχει η θέσπιση προοδευτικής νομοθεσίας όσον αφορά το νερό. Μέχρι σήμερα όμως πουθενά δεν ισχύουν τόσο ευρείς προοδευτικοί νόμοι για το νερό, αν και τα πρώτα βήματα έχουν ήδη γίνει στην περίπτωση του νόμου για το νερό στην Ολλανδία, όπως επίσης και στους κανονισμούς του δημοτικού συντάγματος της Βιέννης και στην Καταστατική Χάρτα της εταιρείας ύδρευσής της. Αυτές δεν είναι οι μόνες περιπτώσεις. Παράλληλα, μέσω ενός δημοψηφίσματος ο λαός στην Ιταλία ανέτρεψε το 2011 το νόμο Γκάλι, που προωθούσε την ιδιωτικοποίηση των υπηρεσιών ύδρευσης, ενώ με παρόμοιο τρόπο το ελβετικό καντόνι της Γενεύης συμπεριέλαβε μια παράγραφο για το νερό στο Σύνταγμα του 2006, με το οποίο καθορίζεται ότι η προμήθεια και η διανομή του νερού είναι κρατικά μονοπώλια. Το 2007 έξι ακόμα ελβετικοί δήμοι υπέγραψαν τη Διακήρυξη ACME, όπου υποστηρίζεται ο δημόσιος έλεγχος του νερού και προτείνεται όλες οι σημαντικές αποφάσεις να λαμβάνονται με συμμετοχικές διαδικασίες,²³ επιπλέον οι πόλεις δήλωσαν τη βούλησή τους να συμμετέχουν σε δραστηριότητες διεθνούς αλληλεγγύης.

23. ACME ένας διεθνής οργανισμός που αγωνίζεται για ένα παγκόσμιο συμβόλαιο υδάτων. Για την ACME Ελβετίας, βλ. <http://www.acme-suisse.ch/>.

Οι περιπτώσεις του Άμστερνταμ, του Μάλμε και της Σεβίλλης δείχνουν τη μορφή που θα μπορούσε να έχει η διεθνής αλληλεγγύη μεταξύ των δημόσιων επιχειρήσεων ύδρευσης. Η ανταλλαγή –και όχι η πώληση– εμπειριών και γνώσης μεταξύ των δημόσιων επιχειρήσεων αποτελεί ένα ισχυρό εργαλείο, το οποίο μπορεί να ενδυναμώσει και να βελτιώσει τις δημόσιες υπηρεσίες ύδρευσης σε όλο τον κόσμο. Το ταμείο αλληλεγγύης που προτάθηκε από τα ιταλικά κινήματα για το νερό αποτελεί έναν ακόμα πιθανό τρόπο οργάνωσης αυτής της αλληλεγγύης.

Μια επιπλέον κρίσιμη διάσταση συνιστά το θέμα των επαρκών δημοκρατικών δομών και του ελέγχου. Στις περισσότερες περιπτώσεις που αναλύθηκαν, οι δημόσιες υπηρεσίες κοινής ωφέλειας ελέγχονται από το δημοτικό συμβούλιο, την τοπική αυτοδιοίκηση ή την κυβέρνηση. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις οι άνθρωποι εμπλέκονται μόνο έμμεσα στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και ελέγχου, μέσω του μηχανισμού της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας κατά τις δημοτικές εκλογές. Η πιθανότητα να επηρεαστεί η στρατηγική μιας δημοτικής επιχείρησης από αυτές τις εκλογές είναι πολύ περιορισμένη. Υπάρχει μια τυπική δημοκρατική διαδικασία, αλλά σχεδόν καμία δυνατότητα για τους πολίτες να συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων. Επειδή δεν υπάρχει επαρκής συμμετοχική διαδικασία, είναι επίσης αδύνατον να αξιολογηθεί αν και κατά πόσον ανταποκρίνονται οι εκλογικές διαδικασίες στις ανάγκες των ανθρώπων. Εξαιρέσεις αποτελούν οι περιπτώσεις της Κόρδοβας (όπου αντιπρόσωποι των σωματείων και των κοινωνικών κινημάτων συμμετέχουν στο διοικητικό συμβούλιο) και της Γκρενόμπλ (όπου μερικές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών συμπεριλαμβάνονται στα συμβούλια των επιχειρήσεων και έχει καθιερωθεί μια επίσημη, ανοιχτή διαδικασία διαβούλευσης). Όπως συνάγεται από την περίπτωση του Γκραμαστέτεν, οι μικροί συνεταιρισμοί μπορούν να εγκαθιδρύσουν ένα λειτουργικό μηχανισμό άμεσης δημοκρατίας για τη διαχείριση του νερού. Όμως ο περιορισμένος αριθμός παραδειγμάτων δεν επιτρέπει μια εκτίμηση για το αν αυτοί ή ανάλογοι μηχανισμοί είναι λειτουργικοί σε μεγαλύτερες εταιρείες ύδρευσης. Οι δύο συνεταιρισμοί Emschergenossenschaft και Lippegenossenschaft έχουν ως μέλη μόνο δήμους και μεγάλους βιομηχανικούς καταναλωτές νερού και ο δημοκρατικός έλεγχος, όπως και η συμμετοχή των πολιτών γίνεται μόνο

έμμεσα, με τη λειτουργία των καθιερωμένων μηχανισμών αντιπροσω-
πευσης. Γι' αυτό οι περιπτώσεις που αναφέρονται δεν μπορούν να συ-
νεισφέρουν ιδιαίτερα, ώστε να απαντηθεί το ερώτημα για τον τρόπο με
τον οποίο πρέπει να αναδομηθούν οι επιχειρήσεις ύδρευσης προκειμέ-
νου να διευκολυνθεί μια δημοκρατική, συμμετοχική διαδικασία λήψης
αποφάσεων. Ωστόσο, αυτό αποτελεί σημαντικό ζήτημα και χρειάζεται
μεγαλύτερη προσπάθεια ώστε να βρεθούν οι ενδεδειγμένες λύσεις. Τις
τελευταίες δεκαετίες στη Λατινική Αμερική έχουν αναπτυχθεί μερικές
ενδιαφέρουσες προοδευτικές μορφές συμμετοχικής διαχείρισης. Φαί-
νεται ότι σε αυτό το πεδίο η Ευρώπη μπορεί να μάθει πολλά από την
εμπειρία των άλλων ηπείρων.

*Στις περισσότερες περιπτώσεις οι δημόσιες υπηρεσίες κοινής ωφέλει-
ας ελέγχονται από το δημοτικό συμβούλιο ή την κυβέρνηση. Οι πολίτες
συμμετέχουν μόνο έμμεσα, μέσω των εκλογών, χωρίς να έχουν ουσιαστικά
τη δυνατότητα να επηρεάσουν τη στρατηγική των διαφόρων κρατικών ή
δημοτικών επιχειρήσεων.*

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

**Η έννοια και η διασφάλιση του δημόσιου
συμφέροντος στο πεδίο του νερού:
από τη θεωρία στην πράξη**

του Γιάννη Ευσταθόπουλου

Εισαγωγή

Δημόσια, κοινωνικά, συλλογικά ή και κοινά αγαθά. Τα προσδιοριστικά αυτά απηχούν μια κοινή αντίληψη στη δημόσια συζήτηση, σύμφωνα με την οποία η διαχείριση ορισμένων αγαθών οφείλει να διέπεται από διαφορετικούς κανόνες από αυτούς του ιδιωτικού τομέα και της αγοράς, με στόχο την εξυπηρέτηση του *δημόσιου ή γενικού συμφέροντος*.¹ Στα εν λόγω αγαθά συγκαταλέγονται, μεταξύ άλλων, το νερό, η ενέργεια, αλλά και οι αστικές συγκοινωνίες, ο σιδηρόδρομος, οι ταχυδρομικές υπηρεσίες και οι τηλεπικοινωνίες, δηλαδή μια σειρά από δραστηριότητες ευρύτερα γνωστές στην υπόλοιπη Ευρώπη ως *υπηρεσίες κοινής ωφέλειας* ή, πιο συγκεκριμένα, ως *υπηρεσίες γενικού συμφέροντος*, με βάση το ανεπαρκές (πλην όμως υπαρκτό) κοινοτικό θεσμικό πλαίσιο.²

Η αναγκαιότητα προάσπισης του κοινωνικού χαρακτήρα αυτών των αγαθών και υπηρεσιών αποκτά τα τελευταία χρόνια ολοένα και περισσότερους υποστηρικτές ανά την Ευρώπη σε κινηματικό, πολιτικό, συνδικαλιστικό και ερευνητικό επίπεδο.³ Ιδιαίτερα σε κινηματικό επίπεδο, δημοψηφίσματα για το νερό, τα κυριότερα εκ των οποίων παρουσιάζονται στη συνέχεια, έχουν διεξαχθεί σε διάφορες χώρες της Ευρώπης, με θετική έκβαση όσον αφορά την προστασία του ως κοινωνικού αγαθού.

1. Οι εκφράσεις *δημόσιο* και *γενικό συμφέρον* χρησιμοποιούνται εναλλακτικά στον παρόν κείμενο.

2. Για μια παρουσίαση του θεσμικού πλαισίου, βλ. π.χ. "Services of General Interest", European Social and Economic Committee, <http://www.eesc.europa.eu>

3. Βλέπε σε κινηματικό επίπεδο: την υπό εξέλιξη ευρωπαϊκή εκστρατεία για το νερό <http://www.right2water.eu/>, τις περιπτώσεις δημοψηφισμάτων στην Ιταλία, Γερμανία, Ισπανία και Αυστρία (αναλυτική παρουσίαση στο Κεφάλαιο 2). Σε ερευνητικό επίπεδο: τις δημοσιεύσεις του Πανεπιστημίου του Greenwich (PSIRU) για λογαριασμό της Ευρωπαϊκής Συνομοσπονδίας Συνδικάτων Δημοσίων Υπηρεσιών (EPSU), το τεύχος 83 του περιοδικού *Annals of Public and Cooperative Economics* του CIRIEC, με τίτλο "The future of Public Enterprises: Contribution to a new discourse". Σε πολιτικό επίπεδο: την Ομάδα για τις Δημόσιες Υπηρεσίες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο <http://services-publics-europe.eu/>, τις Γνώμες και Δραστηριότητες της Θεματικής για την Ενέργεια και τις Μεταφορές της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής και Οικονομικής Επιτροπής με αντικείμενο τις Υπηρεσίες Γενικού Οικονομικού Συμφέροντος <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.energy-and-transport>

Καθώς το κίνημα ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις φαίνεται να ισχυροποιείται σήμερα στην Ελλάδα, βρίσκεται μπροστά στο ερώτημα πώς μετουσιώνεται η έννοια του κοινωνικού αγαθού στο επίπεδο άσκησης πολιτικής, πώς δηλαδή πρέπει να προσεγγιστούν στην πράξη τα εξής:

- τα χαρακτηριστικά των εν λόγω αγαθών (π.χ. Τι είδους αναλογία υπάρχει μεταξύ της συλλογικής και της ατομικής χρησιμότητας των εν λόγω αγαθών;)⁴
- τους όρους υπό τους οποίους παρέχονται στους πολίτες (τιμές, κοινωνική και χωρική προσβασιμότητα, συμφιλίωση κοινωνικών και περιβαλλοντικών προτεραιοτήτων)⁵
- τις πρακτικές διοίκησης των οργανισμών που παρέχουν τις εν λόγω υπηρεσίες, κυρίως από τη σκοπιά του βαθμού συμμετοχής κοινωνικών φορέων και εργαζομένων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Τα παραδείγματα καλής πρακτικής από τη διεθνή εμπειρία ευτυχώς δεν απουσιάζουν, όπως εξετάστηκε αναλυτικά στο 1^ο Μέρος της παρούσας έκδοσης. Οι ερευνητές του Transnational Institute (TNI)⁶ επέλεξαν την έκφραση «προοδευτική δημόσια διαχείριση υδάτων» (Progressive

4. Το παράδειγμα των τηλεπικοινωνιών είναι χαρακτηριστικό για τις διαφορές μεταξύ της ατομικής και συλλογικής χρησιμότητας μιας υπηρεσίας. Η εμπορική λογική προμοδετεί κατά κόρον την ατομική χρησιμότητα των τηλεπικοινωνιακών προϊόντων και υπηρεσιών με συχνά αμφιλεγόμενης αξίας προϊόντα και αγαθά εις βάρος υπαρκτών προοπτικών αξιοποίησης των τεχνολογιών της επικοινωνίας και της πληροφορίας για την κάλυψη συλλογικών και κοινωνικών αναγκών όπως η τηλεϊατρική και η φροντίδα εξ αποστάσεως, η συστηματική διερεύνηση και καταγραφή των επιπτώσεων των ηλεκτρομαγνητικών πεδίων στην ανθρώπινη υγεία και στο περιβάλλον, ο σχεδιασμός προϊόντων και υπηρεσιών βάσει προδιαγραφών που ικανοποιούν τις ανάγκες των ατόμων με ειδικές ανάγκες, η ηλεκτρονική διακυβέρνηση, η πλήρης αξιοποίηση των δυνατοτήτων της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως, η διάδοση ευφυών περιβαλλοντικών εφαρμογών (λ.χ. προστασία δασών), η επέκταση Δημόσιων Κέντρων Πληροφόρησης και των δημόσιων σημείων ασύρματης ευρυζωνικής πρόσβασης στο διαδίκτυο (public hotspots) στο σύνολο της επικράτειας κτλ.

5. Η ελαχιστοποίηση των αναδιανεμητικών επιπτώσεων των πολιτικών άμβλυνσης της κλιματικής αλλαγής αποτελεί έναν από τους άξονες για τη διασφάλιση της Περιβαλλοντικής Δικαιοσύνης (Climate Justice). Βλ.: E. Laurent, "Pour une justice climatique européenne: le cas de la précarité énergétique", *Revue de l'OFCE*, 2012/1, No 120.

6. D. McDonald, "Remunicipalisation works", in Pigeon κ.ά. (επιμ.), *Putting Water Back in Public Hands*, Transnational Institute and Corporate Europe Observatory, Amsterdam, Μάρτιος 2012.

Public Water Management) για να περιγράψουν ένα σύνολο αρχών οι οποίες συμβάλλουν στη βελτίωση των υπηρεσιών ύδρευσης. Σε μια προσπάθεια εμπλουτισμού των παραπάνω αρχών, μεταγενέστερη δημοσίευση του TNI προτείνει μια σειρά κριτηρίων για την αξιολόγηση του βαθμού επιτυχίας αρκετών πρόσφατων περιπτώσεων επαναδημοτικοποίησης ανά τον κόσμο.⁷

7. Τα κριτήρια αυτά είναι ειδικότερα: α) η ισότητα των πολιτών ως προς την πρόσβαση και τη χρήση των υπηρεσιών, β) η συμμετοχή πολιτών και εργαζομένων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, γ) η οικονομική αποτελεσματικότητα και βιωσιμότητα των οργανισμών, δ) η συνεχής βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών, ε) η λογοδοσία ενώπιον του κοινωνικού συνόλου, ε) η διαφάνεια σε όλες τις αποφάσεις και συναλλαγές των οργανισμών, ε) η βελτίωση των συνθηκών και όρων εργασίας των εργαζομένων, στ) η υπαγωγή όλων των δραστηριοτήτων στις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, ζ) η ανάπτυξη σχέσεων αλληλεγγύης και η) η ανάδειξη αξιών δημόσιας επιχειρηματικότητας.

Η περίπτωση της Eau de Paris

Η δημοτική επιχείρηση ύδρευσης Eau de Paris, που ξεκίνησε να λειτουργεί το 2010, παρουσιάζει μέχρι σήμερα μια έμπρακτη και σημαντική δέσμευση στις αρχές προοδευτικής δημόσιας διαχείρισης του νερού. Κύριο χαρακτηριστικό της νέας αυτής επιχείρησης αποτελεί, όπως αναδεικνύεται σε πρόσφατη συνέντευξη⁸ της πρόεδρου του διοικητικού συμβουλίου της επιχείρησης Αν Λε Στρατ, η συστηματική προσπάθεια εμπλουτισμού της έννοιας του δημόσιου συμφέροντος στο πεδίο του νερού με νέα στοιχεία και προτεραιότητες κοινωνικο-περιβαλλοντικού αλλά και αμεσοδημοκρατικού

περιεχομένου. Η επιδίωξη αυτή βρίσκεται στον αντίποδα του μοντέλου της εσωστρεφούς και συγκεντρωτικής δημόσιας επιχείρησης, που κυριάρχησε ιστορικά κατά το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα στην Ευρώπη. Το μοντέλο αυτό –παρά τις αδιαμφισβήτητες επιτυχίες του–⁹ κατηγορήθηκε συχνά για την απουσία διαβούλευσης των ενδιαφερόμενων μερών, την περιφρόνηση των ποικιλόμορφων και μεταβαλλόμενων προσδοκιών των πολιτών, καθώς και την ανυπαρξία κάθε έννοιας λογοδοσίας ενώπιον του κοινωνικού συνόλου. Η προσπάθεια διαχείρισης του νερού ως κοινού αγαθού (bien commun) από την Eau de Paris προσεγγίζει έτσι τις εργασίες διακεκριμένων ερευνητών στο πεδίο της δημόσιας παρέμβασης αναφορικά με την εδραίωση διευρυμένων δημο-

8. «Παρίσι: η επαναδημοτικοποίηση της ύδρευσης κέρδισε τους πολίτες», Συνέντευξη της αντιδημάρχου του Παρισιού Anne Le Strat στις *Οικοτριβές*, 31.3.2013.

9. Βλέπε: «Δημόσιες επιχειρήσεις: από τη μεγάλη ύφεση του '30 στη σημερινή κρίση», Γ. Ευσταθόπουλος, www.leftlab.gr/dl305.

κρατικών διαδικασιών για τον ορισμό του γενικού/δημόσιου συμφέροντος (general interest). Υπό τη συγκεκριμένη προσέγγιση, η διασφάλιση του γενικού/δημόσιου συμφέροντος επιδιώκεται μέσω της πλαισίωσης, της δημιουργικής αξιοποίησης και εντέλει της σύνθεσης αντιφατικών συμφερόντων, που καταγράφονται μεταξύ διαφόρων επιπέδων, όπως:¹⁰

- μεταξύ της ατομικής και της κοινωνικοποιημένης διάστασης, του καταναλωτή και του πολίτη,
- του τοπικού, περιφερειακού, εθνικού και διεθνούς επιπέδου,
- του βραχυπρόθεσμου, μεσοπρόθεσμου και μακροπρόθεσμου χρονικού ορίζοντα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ανάδειξη των κοινωνικών αγαθών σε προνομιακό πεδίο ανάπτυξης της ανανεωμένης αυτής αντίληψης, που αρνείται το ρόλο της ελεύθερης αγοράς ή –σε αντιδιαστολή– του συγκεντρωτικού και αδιαφανούς κράτους ως υπέρτατων και αποκλειστικών ρυθμιστών του γενικού συμφέροντος, είναι παρούσα και στο κείμενο του TNI για την προοδευτική δημόσια διαχείριση του νερού.¹¹

10. P. Bauby, *Reconstruire l'action publique – Services publics, au service de qui?*, Syros, Paris 1998.

11. Όπως σημειώνουν οι συντάκτες στη σ. 5: «η αποτελεσματικότητα των δημόσιων εταιρειών ύδρευσης θα πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με την ικανότητά τους να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των λαών και να εξασφαλίζουν άλλες παραμέτρους του δημόσιου συμφέροντος. Το ποιες είναι αυτές οι παράμετροι, τι αποτελεί "δημόσιο συμφέρον" και πώς μπορούν τα παραπάνω να εξυπηρετηθούν δεν πρέπει να οριστεί με μια διαδικασία "από πάνω προς τα κάτω". Τα παραπάνω ερωτήματα θα πρέπει να γίνουν αντικείμενο διαλόγου, να καθοριστούν και να αξιολογηθούν με συμμετοχικές δημοκρατικές διαδικασίες».

Παρίσι (1985-2013):

Από την ιδιωτικοποίηση της εταιρείας υδάτων στην ανάκτησή της από το δήμο

Η πρόσφατη σχετικά επαναφορά στο δήμο των υπηρεσιών ύδρευσης του Παρισιού διαδέχεται μια περίοδο είκοσι πέντε ετών, κατά την οποία η διαχείριση του δικτύου πραγματοποιούνταν από τις δύο κυρίαρχες –σε παγκόσμιο επίπεδο– πολυεθνικές του νερού, τη Suez και τη Veolia. Επειδή υπήρχαν σοβαρές ενδείξεις ότι οι εταιρείες αυτές έκαναν κατάχρηση της μονοπωλιακής τους θέσης, ο Δήμος του Παρισιού αποφάσισε τον Νοέμβριο του 2008 να μην ανανεώσει τις συμβάσεις με τις δύο πολυεθνικές και να αναθέσει τη διαχείριση του δικτύου σε μια υπό ίδρυση δημοτική επιχείρηση, την Eau de Paris.

Το ιστορικό της ιδιωτικοποίησης

Η απόφαση για την ιδιωτικοποίηση του νερού λήφθηκε το 1984 από τον τότε δήμαρχο της πόλης Ζακ Σιράκ. Υπενθυμίζεται ότι ο Ζακ Σιράκ υπήρξε συνιδρυτής της πολιτικής παράταξης RPR (Rassemblement pour la République) μαζί με τον Ζερόμ Μονό, πρόεδρο του διοικητικού συμβουλίου της εταιρείας Lyonnaise des Eaux, νυν Suez). Όπως και στην περίπτωση της Γκρενόμπλ (βλ. Μέρος 1^ο), η ιδιωτικοποίηση έλαβε τη μορφή μακροχρόνιας σύμβασης, εικοσιπενταετούς διάρκειας, η οποία παραχωρούσε τη διαχείριση του δικτύου ύδρευσης στη CEP (θυγατρική της Veolia) και στην Eau et Force (θυγατρική της Lyonnaise des Eaux).

Υψηλή κερδοφορία, αύξηση τιμών και αναιμικές επενδύσεις

Η ραγδαία και αδιάκοπη αύξηση της τιμής του νερού υπήρξε από τα κύρια χαρακτηριστικά της διαχείρισης του δικτύου από τις δύο εταιρείες. Συνολικά, υπολογίζεται ότι η τιμή του νερού αυξήθηκε κατά 265%, έναντι της αύξησης του δείκτη τιμών καταναλωτή μόλις κατά 70% την ίδια χρονική περίοδο.¹² Σε σύγκριση με άλλες γαλλικές πόλεις, οι αυξήσεις αυτές κρίθηκαν πραγματικά υπέρμετρες. Ενδεικτικά, η τιμή του νερού στο Παρίσι αυξήθηκε κατά 90% από το 1991 μέχρι και το 1997, όταν

12. Pigeon M. (2011), "Une eau publique pour Paris: symbolism and success in the heartland of private water", in Pigeon and al (eds), *Putting Water Back in Public Hands*, published by the Transnational Institute, Amsterdam, March 2012.

η αύξηση της τιμής του νερού στις γαλλικές πόλεις άνω των 100.000 κατοίκων ήταν 51,5%. Επισήμως, η κερδοφορία των δύο επιχειρήσεων κυμαινόταν μεταξύ 6-7%. Εκτιμάται ωστόσο ότι τα πραγματικά τους κέρδη ήταν σαφώς υψηλότερα –της τάξης του 15%–, εξαιτίας της ανάθεσης υπερτιμολογημένων έργων σε θυγατρικές των μητρικών τους εταιρειών. Πέραν της καταχρηστικής τιμολογιακής πολιτικής, η ιδιωτικοποίηση υπήρξε παράγοντας υποχώρησης των τεχνικών γνώσεων του δήμου. Ως αποτέλεσμα, οι δημοτικοί υπάλληλοι δεν ήταν σε θέση να αποτιμήσουν με αντικειμενικά κριτήρια και επάρκεια γνώσης την επενδυτική πολιτική των δύο πολυεθνικών επιχειρήσεων. Η απουσία επενδυτικών κινήτρων και η ανεπάρκεια ελέγχου προκάλεσε παράλληλα μεγάλες ελλείψεις αναφορικά με τη συντήρηση του δικτύου. Οι πρόνοιες της σύμβασης παραχώρησης ήταν ανεπαρκείς όσον αφορά το συγκεκριμένο πεδίο, ενώ ο έλεγχος των επιχειρήσεων από την αρμόδια εταιρεία μεικτού ιδιοκτησιακού κεφαλαίου (SAGEP) αποδείχθηκε αναποτελεσματικός λόγω της συμμετοχής των δύο εταιρειών στο μετοχικό κεφάλαιο της ελεγκτικής εταιρείας.¹³ Διάφορες ανεξάρτητες εκθέσεις

13. Βλέπε σχετικά την αναφορά για τη SAGEP στη βάση δεδομένων του PSIRU <http://www.psiru.org/companies/sagep>.

έφερναν στο φως τη στασιμοπληθωριστική πολιτική των δύο εταιρειών (αύξηση τιμών και χαμηλές επενδύσεις), θέτοντας έτσι τις βάσεις για την επαναφορά του δικτύου υπό τον έλεγχο του δήμου. Όπως αποδείχθηκε στη συνέχεια, η απόφαση αυτή εξελίχθηκε σε ένα ιδιαίτερα σύνθετο, απαιτητικό, αλλά και μακρόπνοο εγχείρημα.

Οι δυσκολίες για την επιστροφή των υπηρεσιών ύδρευσης σε δημόσιο έλεγχο

Η πρώτη απόφαση για τη μερική ανάκτηση του δημόσιου ελέγχου επί των υπηρεσιών ύδρευσης λήφθηκε το 2001 από τον νεοεκλεγέντα δήμαρχο Μπερτράν Ντελανοέ. Οι άμεσες ενέργειες που δρομολογήθηκαν ήταν η επαναφορά στο δήμο μιας σειράς αρμοδιοτήτων, όπως η παρακολούθηση και ο έλεγχος των έργων υποδομής και, κυρίως, η επαναδιαπραγμάτευση των συμβάσεων παραχώρησης. Οι διαπραγματεύσεις με τις εταιρείες ήταν απόρρητες και κατέληξαν σε μείωση του ποσοστού κερδοφορίας της επιχείρησης από (το επίσημο) 7% στο 4%. Απώτερος στόχος αυτής της απόφασης ήταν η επένδυση πόσου ύψους 153 εκατομμυρίων ευρώ μέχρι το 2009 για τη συντήρηση του δικτύου.¹⁴ Αξίζει να σημειωθεί ότι η πρόταση για την ακύρωση των συμβάσεων με τις δύο εταιρείες είχε εξεταστεί από την πλευρά του δήμου. Διάφοροι νομικοί και άλλοι παράγοντες ωστόσο την καθιστούσαν αδύνατη εκείνη τη χρονική περίοδο. Πρώτον, οι εταιρείες δεν είχαν παραβιάσει ανοιχτά όρους της σύμβασης. Δεύτερον, η δημοσιοποίηση της ύπαρξης υπερβολικών χρεώσεων πιθανόν να δρομολογούσε οικονομικές διεκδικήσεις από τους καταναλωτές με αποδέκτη τον ίδιο το δήμο. Τέλος, εκτιμάται ότι η προσπάθεια αυτή θα προσέκρουε σε εσωτερικές αντιστάσεις λόγω των ισχυρών πολιτικών επιρροών των δύο εταιρειών νερού εντός της δημοτικής αρχής (ο αντιδήμαρχος, για παράδειγμα, υπήρξε στέλεχος της Veolia από το 1995 μέχρι και το 1997). Από ιστορική άποψη, η ισχυρή αυτή πολιτική επιρροή συνιστά σαφώς καταγεγραμμένο γεγονός, το οποίο τεκμηριώνεται από διάφορα στοιχεία, όπως, για παράδειγμα, η μη υπαγωγή των γαλλικών εταιρειών νερού σε κάποιο από τα τρία κύματα εθνικοποιήσεων που έλαβαν χώρα στη Γαλλία (1936, 1945 και 1981). Η εδραί-

14. Pigeon M. (2011), "Une eau publique pour Paris: symbolism and success in the heartland of private water", in Pigeon and al (eds), *Putting Water Back in Public Hands*, published by the Transnational Institute, Amsterdam, March 2012.

ωση των δύο εταιρειών (νυν Suez και Veolia), που ιδρύθηκαν τον 19^ο αιώνα ως Compagnie Générale des Eaux και Lyonnaise des Eaux, επιταχύνθηκε στο εσωτερικό της Γαλλίας, κυρίως μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο πόλεμο. Η διεθνής δραστηριότητα των δύο εταιρειών χρονολογείται ήδη στα τέλη του 19^{ου} αιώνα (Ιταλία, Πορτογαλία και Οθωμανική Αυτοκρατορία), ενώ η περίοδος της αποικιοκρατίας λειτούργησε υποστηρικτικά για την επέκτασή τους στην αφρικανική ήπειρο.¹⁵ Αξίζει να σημειωθεί στο πλαίσιο αυτό ότι οι γαλλικές πολυεθνικές εταιρείες (Suez, Veolia, SAUR) υπήρξαν εκτεθειμένες κατά τη διάρκεια της σημερινής κρίσης στον κίνδυνο εξαγοράς τους από ξένα κεφάλαια λόγω της εύθραυστης χρηματοοικονομικής τους θέσης. Το γαλλικό κράτος απάντησε σε αυτό τον κίνδυνο, αποκτώντας έτσι σημαντικά μερίδια του κεφαλαίου των εν λόγω εταιρειών. Αναλυτικά:

- στη μικρότερη πολυεθνική SAUR (38% του κεφαλαίου)
- στη Suez Environnement (θυγατρική της GDF-Suez, στην οποία το κράτος συμμετέχει με ποσοστό 36%)
- σε ένα βαθμό και στη Veolia (12,4%).

Ως αποτέλεσμα, οι γαλλικές αυτές εταιρείες φαίνεται όχι μόνο να χαίρουν ισχυρής πολιτικής στήριξης σε εγχώριο αλλά και, κυρίως, σε διεθνές επίπεδο –όπως υποδεικνύει και η πρόσφατη επίσκεψη στην Ελλάδα του Φ. Ολάντ¹⁶– αλλά και οικονομικής πλέον στήριξης από το ίδιο το γαλλικό κράτος.

Επιστρέφοντας στο ζήτημα της επαναδημοτικοποίησης του νερού στο Παρίσι, εκτιμάται ότι η πρώτη περίοδο ενασχόλησης του δήμου με το θέμα του νερού αποκάλυψε τα πολύ περιορισμένα περιθώρια παρέμβασής του απέναντι στους δύο επιχειρηματικούς ομίλους. Η προοπτική ακύρωσης των συμβάσεων αξιολογήθηκε συνεπώς ως μη συμφέρουσα από νομική άποψη, δρομολογώντας έτσι την απόφαση για μη ανανέωση των συμβάσεων παραχώρησης, που θα έληγαν το 2009. Προαναγγελία αυτής της πρόθεσης υπήρξε η απόφαση –έπειτα από ψηφοφορία του δημοτικού συμβουλίου τον Μάρτιο του 2007– για υποχρεωτική πώληση των μετοχών που κατείχαν οι δύο πολυεθνικές στην εταιρεία SAGEP. Ταυτόχρονα, η ελεγκτική αρμοδιότητα μεταβιβάστηκε από τη SAGEP στη διοίκηση του δήμου. Η

15. Hall D., Lobina E. (2012), "The birth, growth and decline of multinational water companies", PSIRU, May 2012.

16. Βλ. «Ο Φ. Ολάντ ως Πρωταθλητής των Ιδιωτικοποιήσεων στην Αθήνα», *Δελτίο Πολιτικής και Οικονομικής Τεκμηρίωσης* 25, leftlab.gr.

πρόθεση επαναφοράς των υπηρεσιών στο δήμο ανακοινώθηκε επισήμως λίγους μήνες αργότερα ως προεκλογική δέσμευση για τη δεύτερη θητεία του Ντελανοέ. Καθοριστικό ρόλο ως προς την εξαγγελία της συγκεκριμένης δέσμευσης έπαιξε η ύπαρξη ανεξάρτητων εκθέσεων, που διαπίστωναν σημαντικά δυννητικά οφέλη από την ενοποίηση και τη διαχείριση υπό δημόσιο καθεστώς των υπηρεσιών ύδρευσης.

Σχεδιάζοντας τη λειτουργία της δημοτικής επιχείρησης Eau de Paris

Κατά τη διάρκεια της διετίας 2008-2009, λήφθηκαν σημαντικές αποφάσεις. Αρχικά, ο δήμος του Παρισιού απέκτησε τον Ιούλιο του 2008 το σύνολο των μετοχών της εταιρείας SAGER, διασφαλίζοντας τον πλήρη έλεγχο των «ανωφρών τμημάτων» του δικτύου ύδρευσης της πόλης (επεξεργασία νερού). Λίγους μήνες αργότερα, τον Νοέμβριο του 2008, το δημοτικό συμβούλιο ψήφισε υπέρ της ενοποίησης και επαναφοράς υπό δημόσιο έλεγχο όλων των τμημάτων του δικτύου –από τους υδάτινους πόρους μέχρι και τις υπηρεσίες προς τον τελικό χρήστη– και τη διαχείριση της καθετοποιημένης πλέον αυτής δομής από τη δημοτική επιχείρηση Eau de Paris (αρχής γενομένης από την 1^η Ιανουαρίου 2010). Αξίζει να σημειωθεί ότι οι δύο πολυεθνικές εταιρείες προσέφυγαν στις δικαστικές αρχές, ισχυριζόμενες ότι αυτή η απόφαση όχι μόνο είχε κατεξοχήν πολιτικό χαρακτήρα, αλλά επιπλέον θα ήταν και επιζήμια για το εμπορικό τους κύρος στις διεθνείς αγορές. Οι δικαστικές αρχές απέρριψαν τις εν λόγω ενστάσεις, στηρίζοντας την απόφασή τους, μεταξύ άλλων, στην ευρωπαϊκή νομοθεσία, η οποία επιτρέπει σε μια δημοτική αρχή να ασκεί άμεσο έλεγχο επί των υπηρεσιών που παρέχει στους δημότες της (in house provision). Η ενοποίηση του δικτύου υπό δημόσιο έλεγχο αποδείχθηκε δύσκολο εγχείρημα συνολικά εξαιτίας, μεταξύ άλλων, και των ασφυκτικών χρονικών περιθωρίων μέχρι τη λειτουργία της νέας δημοτικής επιχείρησης. Ειδικότερα, διάφορα εμπόδια προέκυψαν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας:

- Η μεταβίβαση των βάσεων δεδομένων των πελατών προσέκρουσε σε λειτουργικές και επιχειρηματικές δυσκολίες. Πρώτον, οι δύο ιδιωτικές επιχειρήσεις χρησιμοποιούσαν μη συμβατά λογισμικά συστήματα. Δεύτερον, οι δύο εταιρείες δεν έδειξαν διάθεση συνεργασίας

με τη νέα δημοτική επιχείρηση. Το πρόβλημα λύθηκε μόνο όταν αποφασίστηκε να συναφθεί εμπορική συμφωνία με τις δύο επιχειρήσεις, η οποία είχε ως αντικείμενο την παροχή τεχνικής στήριξης για την ομαλή μεταβίβαση όλων των αναγκαίων στοιχείων. Η Eau de Paris προχώρησε κατά το μεσοδιάστημα στη διαμόρφωση του ιδιόκτητου πληροφοριακού της συστήματος UNIDIS, το οποίο είναι εμπνευσμένο από το σύστημα της δημοτικής επιχείρησης της Γκρενόμπλ. Το νέο σύστημα τέθηκε σε εφαρμογή τον Οκτώβριο του 2011.

- Ιδιαίτερα σύνθετες αποδείχθηκαν οι διαπραγματεύσεις και οι διαδικασίες ενοποίησης των όρων εργασίας για τους 1.000 περίπου εργαζόμενους στα διάφορα τμήματα του δικτύου, που μεταφέρθηκαν από τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και τις υπηρεσίες του δήμου στη νέα δημοτική επιχείρηση. Οι διαπραγματεύσεις με τις 15 συνολικά συνδικαλιστικές οργανώσεις διήρκεσαν συνολικά έξι μήνες και κατέληξαν στη διαμόρφωση μιας ενιαίας μισθολογικής κλίμακας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Eau de Paris συνάντησε δυσκολίες στην επαναπρόσληψη των στελεχών των δύο πολυεθνικών. Αυτό το τμήμα του ανθρώπινου δυναμικού επέλεξε στη συντριπτική πλειοψηφία του να παραμείνει στον ιδιωτικό τομέα εξαιτίας των υψηλών οικονομικών απολαβών και κινήτρων που παρέχονται στα ανώτατα διευθυντικά στελέχη. Επιπλέον, η ενοποίηση των επιμέρους τμημάτων του δικτύου συνοδεύθηκε από εσωτερικές εντάσεις, λόγω των εκτεταμένων και ριζικών αλλαγών που επέφερε η αναδιάρθρωση της επιχείρησης. Αντιστάσεις καταγράφηκαν και μεταξύ των δημοτικών υπαλλήλων στους οποίους ανατέθηκε η διεκπεραίωση σύνθετων δραστηριοτήτων, που παραδοσιακά οι υπηρεσίες του δήμου ανέθεταν σε υπερβολαβικές επιχειρήσεις.
- Ωστόσο, οι δυσκολίες που αντιμετώπισε κυρίως η νέα δημοτική επιχείρηση αφορούσαν τη διεκπεραίωση των οικονομικών υποθέσεων λόγω της μετάβασης από το ιδιωτικό στο δημόσιο λογιστικό σύστημα (οι δημόσιοι οργανισμοί στη Γαλλία υπάγονται σε ειδικές λογιστικές μεθόδους), καθώς και εξαιτίας της νομικής υποχρέωσης διενέργειας δημόσιων διαγωνισμών για κάθε προμήθεια της νέας δημοτικής

επιχείρησης. Η απουσία από την αγορά –έπειτα από τρεις δεκαετίες ιδιωτικοποιήσεων– ειδικών λογισμικών εργαλείων, προσαρμοσμένων στις ανάγκες των δημόσιων επιχειρήσεων, εκτιμάται ότι αρχικά δεν επέτρεψε την ομαλή και έγκαιρη διεκπεραίωση των οικονομικών λειτουργιών της νέας επιχείρησης, με αποτέλεσμα να υπάρξουν δυσμενείς επιπτώσεις στην εξυπηρέτηση των καταναλωτών.

Πρώτα αποτελέσματα της Eau de Paris

Η λειτουργία της Eau de Paris από την 1η Ιανουαρίου 2010 σηματοδότησε μια σειρά σημαντικών αλλαγών και καινοτομιών με προοδευτικό συνολικά πρόσημο.

Διαφάνεια, λογοδοσία και στρατηγικός σχεδιασμός

Οι σχέσεις μεταξύ της δημοτικής αρχής και της Eau de Paris καθορίζονται πλέον από μια «σύμβαση στόχων» (contrat d'objectifs), που συνάπτεται μεταξύ των δύο μερών. Οι συμβάσεις αυτές –ευρύτερα γνωστές σε διεθνές επίπεδο ως performance contract– καθορίζουν τους στόχους της επιχείρησης, καθώς και τους δείκτες που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγησή τους. Η σύμβαση διαδραματίζει θετικό επίσης ρόλο σε θέματα διαφάνειας και κοινωνικής λογοδοσίας, επιτρέποντας στο δήμο να δημοσιοποιεί στους εργαζόμενους, στους πολίτες και στις αρμόδιες δημόσιες αρχές την πολιτική της δημοτικής επιχείρησης νερού. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο πρώτος απολογισμός της Eau de Paris συμπεριλαμβάνει την αναλυτική αξιολόγηση των επιδόσεων της δημοτικής επιχείρησης στα ακόλουθα πεδία της σύμβασης στόχων:¹⁷

- Διασφάλιση παροχής ποιοτικού νερού υπό οποιοσδήποτε συνθήκες (4 δείκτες).
- Βελτίωση της εξυπηρέτησης και ενημέρωσης του χρήστη (11 δείκτες).
- Αποτελεσματική και διάφανη διαχείριση (7 δείκτες).
- Διασφάλιση της πρόσβασης στο νερό (4 δείκτες).
- Αποδοτικότητα δικτύου και εγκαταστάσεων (4 δείκτες).
- Προστασία υδάτινων πόρων και περιβάλλοντος (9 δείκτες).

17. Rapport d'activité 2011, Eau de Paris.

- Έρευνα και ανάπτυξη για το νερό (2 δείκτες).
- Διαμόρφωση «κοινωνικά προωθημένου» επιχειρησιακού μοντέλου (7 δείκτες).
- Πιστοποίηση μάνατζμεντ και περιβαλλοντικών επιδόσεων (6 δείκτες).
- Εναλλακτικές χρήσεις υδάτινων πόρων (2 δείκτες).

Συμμετοχή πολιτών και εργαζομένων στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων

Η νέα επιχείρηση επιδιώκει να εκπροσωπείται μια ευρεία γκάμα των ενδιαφερόμενων μερών στο διοικητικό συμβούλιο. Το ΔΣ της επιχείρησης απαρτίζεται από τον πρόεδρο, δέκα μέλη του δημοτικού συμβουλίου, δύο εκπροσώπους των εργαζομένων και πέντε εκπροσώπους της κοινωνίας, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνονται δύο ειδικοί σε θέματα νερού και υγιεινής, μια περιβαλλοντική ΜΚΟ (France Nature Environnement), μια καταναλωτική οργάνωση (UFC-Que Choisir) και ένα μέλος του Παρατηρητηρίου Νερού. Το Παρατηρητήριο αυτό είναι μια κοινωνική συνέλευση που δημιουργήθηκε το 2006 και συγκεντρώνει καταναλωτές, περιβαλλοντικές οργανώσεις, φορείς ιδιοκτητών ακινήτων και στεγαστικής πολιτικής, συνδικαλιστές και ερευνητές-εμπειρογνώμονες, με στόχο να ενισχυθεί ο δημόσιος προβληματισμός και η συζήτηση γύρω από τα θέματα διαχείρισης του νερού. Για λόγους διαφάνειας, τα πρακτικά της συνεδρίασης του διοικητικού συμβουλίου δημοσιεύονται στο Ενημερωτικό Δελτίο του δήμου, στην ιστοσελίδα της Eau de Paris και στο ενδοδίκτυο (intranet) της επιχείρησης, με αποδέκτες τους εργαζόμενους σε αυτήν.

Οικονομική αποτελεσματικότητα οργανισμών

Τα οικονομικά αποτελέσματα της επιχείρησης έπειτα από ένα έτος λειτουργίας ξεπέρασαν κάθε προσδοκία. Η θετική αυτή εξέλιξη αποδίδεται στην επίτευξη μεγαλύτερης εξοικονόμησης απ' ό,τι αναμενόταν στις λειτουργικές δαπάνες της νέας επιχείρησης, σε συνδυασμό με την ελαχιστοποίηση των δαπανών για την επιχειρησιακή ενοποίηση και αναδιάρθρωση. Συνολικά, η Eau de Paris εξοικονόμησε 35 εκατομμύρια ευρώ, ποσό που αντιστοιχεί σε βελτίωση της τάξης του 20% σε

σύγκριση με τα αποτελέσματα των ιδιωτικών παρόχων. Οι κύριες πηγές εξοικονόμησης προέρχονται από τη μη απόδοση μετοχικών μερισμάτων, την ανάθεση με διαφανείς διαδικασίες δημοσίων έργων αλλά και στο ευνοϊκότερο φορολογικό καθεστώς που ισχύει για τις επιχειρήσεις δημόσιου δικαίου. Ως αποτέλεσμα, η εξοικονόμηση πόρων επέτρεψε στην επιχείρηση να μειώσει το 2011 τις τιμές του νερού κατά 8% –για πρώτη φορά από το 1985– και να τις διατηρήσει σταθερές έως το 2014.

Μακροπρόθεσμες επενδύσεις και διαχείριση υποδομών

Εξαιρετικά κρίσιμη για την ορθολογική ανάπτυξη του δικτύου αποδείχθηκε η αξιοποίηση των συνεργειών που επέτρεψε η ενοποίηση των προγενέστερων τριών οντοτήτων (Suez, Veolia και SAGEM). Μεταξύ των σημαντικότερων πλεονεκτημάτων ξεχωρίζουν η επίτευξη οικονομικών κλίμακας, ο εξορθολογισμός της δομής του δικτύου, καθώς και η κεντρική εποπτεία του υδάτινου κύκλου. Η συγκεκριμένη δυνατότητα έδωσε το έναυσμα να αναπτυχθούν νέες πρωτοβουλίες σχετικά με τη βελτίωση της ποιότητας του νερού. Για πρώτη φορά επίσης ολοκληρώθηκε μια συνολική αποτίμηση των υποδομών, γεγονός που συνέβαλε στην εκτίμηση των απαιτούμενων επενδύσεων για την ανανέωση σε βάθος χρόνου (οι ιδιωτικές επιχειρήσεις περιορίζονταν σε εκτέλεση εργασιών συντήρησης του δικτύου). Στο πλαίσιο αυτό το επενδυτικό πρόγραμμα της Eau de Paris ανέρχεται σε 70 εκατομμύρια ευρώ ετησίως.

Ποιότητα νερού και προστασία υδάτινων πόρων

Η Eau de Paris προχώρησε στην ίδρυση ιδιόκτητου εργαστηρίου, προσλαμβάνοντας ένα μέρος των 55 ερευνητών του πρώην δημόσιου εργαστηρίου της πόλης (CRECEP). Το νεοϊδρυθέν ερευνητικό κέντρο Acqua Futura, που χρηματοδοτείται από το δήμο, την περιφέρεια και πανεπιστήμια της περιοχής, συνιστά με αυτό τον τρόπο καθοριστικό βήμα για την ανεξαρτητοποίηση του δημοσίου από τα ιδιωτικά ερευνητικά κέντρα των πολυεθνικών του νερού. Το ανανεωμένο μακροπρόθεσμο ενδιαφέρον της επιχείρησης αναφορικά με την προστασία των υδάτινων πόρων και την καταπολέμηση της μόλυνσης μεταφράζεται, μεταξύ άλλων, στην εδραίωση και τη χρηματοδότηση συμπράξεων με αγρότες που δραστηριοποιούνται σε κοντινές περιοχές από πηγές και

κοιτάσματα νερού. Αντικείμενο των συνεργασιών αποτελεί και η μετάβαση των αγροτών από χημικές σε οργανικές καλλιέργειες ή η ελαχιστοποίηση της χρήσης χημικών ουσιών. Σε επίπεδο καταναλωτών είναι πλέον εφικτός ο έλεγχος σε πραγματικό χρόνο της κατανάλωσης νερού, χάρη στη δωρεάν διαδικτυακή εγγραφή στην υπηρεσία Νοβεό, ενώ σε περίπτωση κατανάλωσης που υπερβαίνει τα φυσιολογικά επίπεδα αποστέλλεται αμέσως ειδοποίηση στους καταναλωτές. Η πρόνοια αυτή εντάσσεται συνολικότερα σε ένα πλέγμα υπηρεσιών με στόχο τη βελτίωση της εξυπηρέτησης των πελατών όσον αφορά τη μείωση των λογαριασμών και την εξοικονόμηση νερού, αλλά και τη διεκπεραίωση γραφειοκρατικών διαδικασιών (ίδρυση πολυ-υπηρεσιακού τηλεφωνικού κέντρου).

Έμφαση στην ενημέρωση

Η Eau de Paris καταβάλλει παράλληλα προσπάθειες για τη βελτίωση της ροής πληροφοριών προς και από τους χρήστες σε πεδία όπως η κατανάλωση νερού, η ποιότητα, η έγκαιρη ενημέρωση για διακοπές στην παροχή νερού λόγω έργων κτλ. Καθοριστικής σημασίας εργαλείο για τη συγκεκριμένη πολιτική αποτελεί η αναβαθμισμένη ιστοσελίδα της εταιρείας, η οποία παρέχει τις απαραίτητες πληροφορίες για το σύνολο των εταιρικών δραστηριοτήτων (περιβαλλοντικές δράσεις, κοινωνική πολιτική κτλ.). Επίσης, η επιχείρηση υλοποιεί μια σειρά ενημερωτικών εκστρατειών, όπως για παράδειγμα για την πριμοδότηση του νερού βρύσης σε σχέση με το εμφιαλωμένο ή για την εξοικονόμηση νερού. Στο πλαίσιο αυτό, η Eau de Paris διατηρεί μόνιμη έκθεση, για εκπαιδευτικούς σκοπούς, σχετικά με τους υδάτινους πόρους στο Περίπτερο του Νερού (Pavillon de l'Eau) και συμμετέχει σε περισσότερες από 100 εκδηλώσεις ετησίως, με στόχο να προβληθεί το δημόσιο επιχειρησιακό της μοντέλο.

Ανάπτυξη σχέσεων διεθνούς αλληλεγγύης

Η επιχείρηση εισχώρησε δυναμικά σε μια σειρά δράσεων διεθνούς αλληλεγγύης, ευρύτερα γνωστές σε παγκόσμιο επίπεδο ως «συμπράξεις δημοσίου-δημοσίου» τομέα (public-public partnerships), με άξονα το

παγκόσμιο δικαίωμα στο νερό.¹⁸ Συγκεκριμένα, η Eau de Paris παρείχε χρηματοδότηση συνολικού ύψους 2,8 εκατομμυρίων ευρώ με αποδέκτες 20 αναπτυξιακά σχέδια σε συνολικά 20 χώρες.¹⁹ Η Eau de Paris συμμετέχει στην ομοσπονδία Aqua Publica Europea,²⁰ που ιδρύθηκε από δημόσιους πάροχους νερού έξι ευρωπαϊκών χωρών (Γερμανία, Βέλγιο, Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία, Ελβετία). Η αποστολή της ομοσπονδίας έχει διπτό χαρακτήρα και συμπεριλαμβάνει την προάσπιση της δημόσιας διαχείρισης του νερού σε ευρωπαϊκό-κοινοτικό επίπεδο, καθώς και την ενίσχυση ΜΚΟ για την ανάπτυξη έργων ύδρευσης στην Αφρική. Στη Γαλλία οι δράσεις αλληλεγγύης έχουν ως αποδέκτες μειονεκτούσες ομάδες του πληθυσμού. Συγκεκριμένα, η επιχείρηση αύξησε κατά 50% το 2010 τη χρηματική της συνεισφορά στις δομές αλληλεγγύης του δήμου (φτάνοντας τις 500.000 ευρώ το 2011). Το ταμείο αυτό συμβάλλει στη στήριξη των νοικοκυριών που αδυνατούν να καταβάλουν το ενοίκιο και τα κοινόχρηστα έξοδά τους (στα οποία συμπεριλαμβάνονται και τα έξοδα για την ύδρευση). Έτσι, η Eau de Paris παρείχε το 2011 στήριξη ύψους 80 ευρώ κατά μέσο όρο σε 5.400 νοικοκυριά. Επίσης, η νέα δημοτική επιχείρηση κατέβαλε επίδομα αλληλεγγύης για την κατανάλωση νερού σε 44.000 φτωχά νοικοκυριά, καλύπτοντας περίπου το 1/4 του κόστους της ετήσιας κατανάλωσης ενός μέσου νοικοκυριού. Σεβόμενη επίσης την αρχή του Δικαιώματος στο Νερό, η Eau de Paris δεν διακόπτει τη παροχή νερού σε υπό κατάληψη κτίρια (από αστέγους, πρόσφυγες κ.ά.). Συμπληρωματικά, η επιχείρηση έχει θέσει σε εφαρμογή ένα πλέγμα στοχευμένων δράσεων εξοικονόμησης νερού σε 15.000 νοικοκυριά, επιτρέποντας μια μέση εξοικονόμηση της τάξης του 10-15%. Η εν λόγω πρωτοβουλία κατ' αυτό τον τρόπο συμβάλλει στη συμφιλίωση της κοινωνικής με την περιβαλλοντική διάσταση (το νερό εξυπηρετεί ταυτοχρόνως κοινωνικές αλλά και περιβαλλοντικές ανάγκες). Τέλος, ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στην ενίσχυση των δημόσιων σημείων δωρεάν διάθεσης νερού, που ανέρχονται σήμερα σε 1.200, μια προτεραιότητα με προφανή οφέλη για τους χιλιάδες άστεγους της γαλλικής πρωτεύουσας, αλλά όχι μόνο.

18. "Public-public partnerships in water" by David Hall, Emanuele Lobina, Violeta Corral (PSIRU), Olivier Hoedeman, Philip Terhorst, Martin Pigeon, Satoko Kishimoto (TNI).

19. "Dossier de Presse du 22 Mars 2011", Eau de Paris.

20. www.aquapublica.eu

Η μέχρι σήμερα εμπειρία της Eau de Paris είναι αδιαμφισβήτητη πλούσια σε διδάγματα. Ειδικότερα, ξεχωρίζουν τα εξής πέντε σημεία:

- Η επαναφορά του νερού υπό δημόσιο έλεγχο είχε ως αφετηρία την πολιτική σφαίρα. Η κινηματική διάσταση ήταν γενικά περιορισμένη, αδυνατώντας να προσελκύσει την προσοχή των ΜΜΕ ή να ανταγωνιστεί το ισχυρό lobbying των δύο πολυεθνικών επιχειρήσεων.
- Η μετάβαση από τον ιδιωτικό στον δημόσιο τομέα αποδείχθηκε –όπως και στην περίπτωση της Γκρενόμπλ– δύσκολο και μακρόπνοο εγχείρημα.
- Η παραχώρηση της διαχείρισης του νερού στον ιδιωτικό τομέα για 25 έτη προκάλεσε την απώλεια εξειδικευμένων γνώσεων και δεξιοτήτων, που δεν μπορούν να ανακτηθούν από το δημόσιο παρά μόνο σταδιακά και σε βάθος χρόνου.
- Σε πείσμα των παραπάνω δυσκολιών, η επαναφορά υπό δημόσιο έλεγχο παρουσιάζει θετικά αποτελέσματα. Η ενοποίηση του δικτύου συμβάλλει στην αποτελεσματικότερη διαχείριση, στον καλύτερο σχεδιασμό της μακροπρόθεσμης επενδυτικής πολιτικής, στην ανανεωμένη δράση σε θέματα περιβάλλοντος, έρευνας και ανάπτυξης και στη βελτιωμένη ενημέρωση και κατάρτιση του κοινού. Το δίκτυο νερού του Παρισιού αναβαθμίστηκε σε σύντομο χρονικό διάστημα και εξελίχθηκε από μια αδιαφανής, κατακερματισμένη και βραχυπρόθεσμη δομή σε μια καθετοποιημένη, δημοκρατική και αειφόρα επιχείρηση.
- Η επαναφορά του νερού υπό δημόσιο έλεγχο κατέρριψε τον νεοφιλελεύθερο μύθο βάσει του οποίου ο ιδιωτικός τομέας είναι εγγενώς αποτελεσματικότερος σε σύγκριση με τον δημόσιο τομέα. Η εμπειρία του Παρισιού επιβεβαιώνει επίσης ότι καμία πολιτική απόφαση, όπως η ιδιωτικοποίηση, δεν είναι μη αντιστρέψιμη. Η προάσπιση της Eau de Paris από το ενδεχόμενο μιας (επανα)ιδιωτικοποίησης προϋποθέτει –πέραν της αποτελεσματικής διαχείρισης των υποδομών– τη μεγαλύτερη συμμετοχή των πολιτών, με αντικείμενο την ενίσχυση, τη διαφάνεια και τον διαρκή εμπλουτισμό της αποστολής γενικού συμφέροντος της νέας δημοτικής επιχείρησης.

Το δικαίωμα στο νερό και η διεκδίκησή του Δημοψηφίσματα για το νερό στην Ευρώπη

Εθνικό δημοψήφισμα για το νερό (Ιταλία, 2011)

L'ACQUA NON SI VENDE

fuori l'acqua dal mercato
fuori i profitti dall'acqua

CAMPAGNA REFERENDARIA

www.acquabenecomune.org

Το εθνικό δημοψήφισμα στην Ιταλία για το νερό συγκαταλέγεται μεταξύ των πιο δημοκρατικών και μαζικών εκφάνσεων ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις που σημειώθηκαν κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών. Η διενέργεια δημοψηφίσματος είχε ως αφετηρία τη σύσταση του Forum Italiano dei Movimenti per l'Acqua (Ιταλικό Φόρουμ των Κινήματων για το Νερό) το 2006. Το φόρουμ ιδρύθηκε με στόχο να αποτραπεί η εμπορευματοποίηση του τομέα του νερού. Ο «νόμος Galli» του 1994 ενθάρρυνε τη συμμετοχή ιδιωτικών

επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα πολλοί δήμοι να επιλέξουν την ανάθεση των υπηρεσιών ύδρευσης και αποχέτευσης σε ιδιωτικές επιχειρήσεις. Τον Αύγουστο του 2009, η κυβέρνηση του Σίλβιο Μπερλουσκόνι ενέκρινε το άρθρο 23 του νόμου 133, δρομολογώντας την υποχρεωτική ιδιωτικοποίηση των οργανισμών ύδρευσης της χώρας. Ειδικότερα, ο «νόμος Ronchi» προέβλεπε ότι το 70% του μετοχικού κεφαλαίου των εισηγμένων επιχειρήσεων ύδρευσης έπρεπε να ανήκει σε ιδιώτες μέχρι τον Ιανουάριο του 2012.²¹ Το φόρουμ λειτούργησε ως πλατφόρμα μιας δυναμικής εκστρατείας εθνικής εμβέλειας, που στηρίχτηκε στη συμμετοχή εκατοντάδων τοπικών επιτροπών, συνδικαλιστικών οργανώσεων, οργανώσεων της Εκκλησίας, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης,

21. Dugard J., Drage K. (2012), "Shields and Swords: Legal Tools for Public Water", Municipal Services Project.

ΜΚΟ, αλλά και μεμονωμένων πολιτών. Η εκστρατεία διασφάλισε τη συγκέντρωση 1.400.000 υπογραφών, καθιστώντας έτσι έγκυρη τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος με αντικείμενο τον επίμαχο νόμο του 2009. Τη δυνατότητα αυτή παρέχει, υπό προϋποθέσεις, το άρθρο 75 του ιταλικού Συντάγματος, που προβλέπει τη διενέργεια εθνικού δημοψηφίσματος με αντικείμενο την ακύρωση νομικών διατάξεων.

Σε πείσμα της απουσίας κρατικής χρηματοδότησης και πολιτικής στήριξης, η προσέλευση του εκλογικού σώματος στο δημοψήφισμα, που έλαβε χώρα στις 12 και 13 Ιουνίου του 2011, προσέγγισε το 57% του εκλογικού σώματος, ένα ποσοστό που θεωρήθηκε εξαιρετικά υψηλό για ένα τόσο εξειδικευμένο ζήτημα. Οι πολίτες κλήθηκαν ειδικότερα να απαντήσουν σε δύο ερωτήματα όσον αφορά το νερό: α. Την ακύρωση των διατάξεων του νόμου 133/2008 για την υποχρεωτική ιδιωτικοποίηση των εισηγμένων επιχειρήσεων ύδρευσης. β. Την ακύρωση του άρθρου 154 του νομοθετικού διατάγματος 152/2006, βάσει του οποίου οι τιμές πρέπει να διασφαλίζουν επαρκή απόδοση κεφαλαίου στους επενδυτές. Σημειώνεται ότι το δημοψήφισμα έθεσε δύο επιπλέον ερωτήματα με θέμα την πυρηνική ενέργεια και την άρση της βουλευτικής ασυλίας.

Η αμφισβήτηση των επίμαχων διατάξεων για το νερό υπήρξε σχεδόν καθολική (95,5%). Σημειώνεται ότι το συγκεκριμένο αποτέλεσμα έχει δεσμευτικό χαρακτήρα για την ιταλική κυβέρνηση ως προς τη διά νόμου ιδιωτικοποίηση και διασφάλιση εγγυημένων κερδών στους ιδιώτες. Το πρωτοφανές αυτό αποτέλεσμα για τα σημερινά πολιτικά δεδομένα επισκιάστηκε από καταγγελίες περί άτυπων πιέσεων ευρωπαϊκών αξιωματούχων προς την κυβέρνηση της Ιταλίας. Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Δημοσίων Υπηρεσιών (EPSU) αποκαλύπτει ότι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή απαίτησαν από τις ιταλικές αρχές μεταρρυθμίσεις που στην πράξη αντιτίθενται στα αποτελέσματα του πρόσφατου δημοψηφίσματος.²² Πιο συγκεκριμένα, ο απερχόμενος και νέος πρόεδρος της ΕΚΤ, Ζ. Κ. Τρισέ και Μ. Ντράγκι, ζήτησαν σε κοινή επιστολή τους την απελευθέρωση και ιδιωτικοποίηση των υπηρεσιών τοπικής αυτοδιοίκησης (στις οποίες συμπεριλαμ-

22. EPSU (2011), "Italian Water Movement forces Monti to respect the results of the referendum".

βάνονται οι οργανισμοί ύδρευσης της χώρας).²³ Ανάλογες ενέργειες καταγράφονται και από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπως προκύπτει για παράδειγμα από την ερώτηση του Ευρωπαϊκού Επιτρόπου Οικονομικών Υποθέσεων Όλι Ρεν προς τις ιταλικές αρχές για τις μεταρρυθμίσεις που σκοπεύουν να προωθήσουν στον τομέα του νερού «παρά την έκβαση του πρόσφατου δημοψηφίσματος». ²⁴ Ο Όλι Ρεν ήταν και πάλι αποδέκτης επιστολής που υπέγραψαν 20 φορείς και κινήματα από διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, με αντικείμενο την κραυγαλέα παράβαση εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του άρθρου 345 της Συνθήκης της Λισαβόνας, στο πλαίσιο των προγραμμάτων διαρθρωτικής προσαρμογής (μνημόνια) που εφαρμόζονται στις χώρες της «ευρωπαϊκής περιφέρειας». Βάσει του άρθρου 345 ειδικότερα, σημειώνεται ότι «οι συνθήκες δεν προδικάζουν με κανέναν τρόπο το καθεστώς της ιδιοκτησίας στα κράτη-μέλη». Εν ολίγοις, το άρθρο αυτό δεν παρέχει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή αρμοδιότητες αναφορικά με την επιβολή ορισμένων μορφών ιδιοκτησίας έναντι άλλων (αρχή της «ουδετερότητας»).²⁵ Στην Ιταλία επίσης η κυβέρνηση Μπερλουσκόνι επιχείρησε να παρακάμψει τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος επαναφέροντας τον Αύγουστο του 2011 –δύο μόλις μήνες ύστερα από τη διεξαγωγή του– τις επίμαχες νομοθετικές διατάξεις. Με βάση ωστόσο απόφαση του Συνταγματικού Δικαστηρίου στις 20 Ιουλίου του 2012 οι διατάξεις αυτές κρίθηκαν ως αντισυνταγματικές λόγω παραβίασης των αποτελεσμάτων του δημοψηφίσματος.²⁶

23. «Trichet e Draghi: un'azione pressante per ristabilire la fiducia degli investitori», *Corriere Della Sera*, 29.9.2011.

24. Olli Rehn, "Request for clarifications on the letter from PM Silvio Berlusconi to the President of the European Council and the President of the European Commission", 4/11/2011.

25. «Letters exchanged between civil society organisations and the European Commission», <http://www.tni.org>

26. «In Italy, big victory for the movements, the Constitutional Court blocks the privatization of water and local public services», <http://www.rightzwater.eu>

Επιπτώσεις της ιδιωτικής διαχείρισης του νερού

Το νερό υπήρξε επίσης αντικείμενο δημοψηφίσματος στη Γερμανία στις αρχές του 2011. Όπως και στην Ιταλία, η πρόθεση διεξαγωγής δημοψηφίσματος εγκαινιάστηκε «από τα κάτω», στη βάση πρωτοβουλιών τοπικών κινημάτων. Κεντρικό αίτημα του κινήματος Berliner Wassertisch (Πλατφόρμα για το Νερό), που ιδρύθηκε το 2007, υπήρξε η άρση απορρήτου της σύμβασης ιδιωτικοποίησης της εταιρείας νερού Berliner Wasserbetriebe, η οποία συνάφθηκε το 1999. Η μερική ιδιωτικοποίηση, που έλαβε τη μορφή σύμπραξης δημοσίου – ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ), πραγματοποιήθηκε σε μια δυσμενή δη-

μοσιονομική συγκυρία λόγω της διαδικασίας ενοποίησης της Γερμανίας. Το 49,9% της εταιρείας εξαγοράστηκε από τη Vivendi (νυν Veolia), τη γερμανική πολυεθνική RWE Acqua και την επίσης γερμανική ασφαλιστική εταιρεία Allianz. Το αίτημα διεξαγωγής δημοψηφίσματος διαμορφώθηκε ως αποτέλεσμα της αυξανόμενης δυσaréσκειας του καταναλωτικού κοινού για τις συνεχείς αυξήσεις στα τιμολόγια του νερού. Πράγματι, λίγα χρόνια έπειτα από την ανάληψη του μάντζμεντ από τους ιδιώτες, οι τιμές του νερού άρχισαν να αυξάνονται ραγδαία με ποσοστά της τάξης του 15% με 20% ετησίως. Η εξέλιξη αυτή είχε ως αποτέλεσμα η τιμή του νερού στο Βερολίνο να συγκρατείται μεταξύ των υψηλότερων σε ολόκληρη την Ευρώπη. Επιπλέον, το προσωπικό της επιχείρησης μειώθηκε κατά 2.000 άτομα (από 7.000 συνολικά), τρεις μονάδες ανέστειλαν την παραγωγή τους, ενώ οι επενδύσεις συντήρησης του δικτύου μειώθηκαν, με αποτέλεσμα την έμμεση απώλεια πρόσθετων θέσεων απασχόλησης στις υπεργολαβικές επιχειρήσεις. Συνολικά, το κέρδος των δύο πολυεθνικών Veolia και RWE εκτιμάται στο 1,3 δις ευρώ κατά τα πρώτα 10 έτη της σύμβασης.

Το δημοψήφισμα

Η διενέργεια δημοψηφίσματος με δεσμευτικό χαρακτήρα στηρίχτηκε στο άρθρο 62 (1) του Συντάγματος της πόλης του Βερολίνου. Αξίζει να σημειωθεί ότι το δημοψήφισμα με αντικείμενο την άρση του απορρήτου των συμβάσεων όχι μόνο συνάντησε περιορισμένη πολιτική στήριξη στην τοπική κυβέρνηση, αλλά και υπονομεύτηκε. Το Συνταγματικό Δικαστήριο απέρριψε εντούτοις το 2009 ένσταση που είχε καταθέσει η κυβέρνηση κατά της διεξαγωγής του δημοψηφίσματος. Ως απάντηση στην απόφαση αυτή η κυβέρνηση προχώρησε στη δημοσιοποίηση της επίμαχης σύμβασης, ώστε να μην πραγματοποιηθεί το δημοψήφισμα. Οι υποστηρικτές του δημοψηφίσματος επέμειναν εντούτοις στη διεξαγωγή του, με απώτερο πλέον στόχο την επίτευξη ενός νομικά δεσμευτικού αποτελέσματος για την πλήρη διαφάνεια και τη συστηματική πληροφόρηση των πολιτών σε κοινωνικά ευαίσθητες δραστηριότητες, όπως οι υπηρεσίες κοινής ωφέλειας. Αξίζει να σημειωθεί ότι η απόφαση αυτή αποδείχθηκε εκ των υστέρων εύστοχη, δεδομένου ότι η κυβέρνηση είχε δημοσιοποιήσει μόνο ένα μέρος της επίμαχης σύμβασης. Το κίνημα συγκέντρωσε συνολικά 280.000 υπογραφές, 100.000 περίπου περισσότερες απ' ό,τι ήταν αναγκαίο για την έγκριση του δημοψηφίσματος (170.000). Ωστόσο, η κυβέρνηση προέβη σε περαιτέρω ενέργειες υπονόμευσης του δημοψηφίσματος, μέσω, για παράδειγμα, της υποβάθμισής του από τα ΜΜΕ. Σε πείσμα των παραπάνω εμποδίων, η συμμετοχή στο δημοψήφισμα, που έγινε τον Φεβρουάριο του 2011, ξεπέρασε το 25% του εκλογικού σώματος (665.713 άτομα). Το 98,2% των ψηφοφόρων τάχθηκαν υπέρ της άρσης κάθε μορφής απορρήτου στις παλαιότερες και νεότερες συμφωνίες με τις ιδιωτικές εταιρείες νερού. Το αποτέλεσμα επέτρεψε την έγκριση νόμου με τίτλο «Πράξη για τη δημοσιοποίηση κάθε απόρρητης συμφωνίας για τη μερική ιδιωτικοποίηση της Berliner Wassertisch». Το δημοψήφισμα δημιουργεί δεδικασμένο, διασφαλίζοντας συνεπώς τη διαφάνεια όλων των συμβάσεων που αφορούν δημόσια αγαθά στη Γερμανία. Πρόσφατα δημοσιεύματα προαναγγέλλουν σήμερα την επαναδημοτικοποίηση των υπηρεσιών ύδρευσης του Βερολίνου λόγω της πρόθεσης της Veolia να θέσει προς πώληση το μερίδιό της.²⁷

27. <http://berliner-wassertisch.net/>, 16.5.2013.

Οι κάτοικοι της Βιέννης προσήλθαν στις κάλπες τον Μάρτιο του 2013 στο πλαίσιο τοπικού δημοψηφίσματος για μια σειρά θεμάτων, συμπεριλαμβανομένου και του νερού. Ειδικότερα, οι πολίτες κλήθηκαν να απαντήσουν στο ερώτημα αν τάσσονται υπέρ της προστασίας των τοπικών επιχειρήσεων που παρέχουν σημαντικές υπηρεσίες κοινής ωφέλειας, όπως η παροχή νερού από το ενδεχόμενο της ιδιωτικοποίησης. Το 87% των ψηφοφόρων τάχθηκαν εναντίον των ιδιωτικοποιήσεων. Οι άλλες ερωτήσεις του δημοψηφίσματος αφορούσαν την κατάθεση υποψηφιότητας της Βιέννης για την ανάληψη των Ολυμπιακών Αγώνων του 2028 (72% κατά) και το ενδεχόμενο μεγαλύτερης συμμετοχής της τοπικής αυτοδιοίκησης –σε συνεργασία και συγχρηματοδότηση με τους πολίτες– στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (67% υπέρ). Αξίζει να σημειωθεί ότι η συμμετοχή στο δημοψήφισμα προσέγγισε το 39% και ότι το 98% των συμμετεχόντων ψήφισε μέσω ταχυδρομείου. Η ολοκλήρωση του δημοψηφίσματος συνοδεύθηκε τέλος από δήλωση του δημάρχου της Βιέννης, σύμφωνα με την οποία της οποίας «οι αποφάσεις του πληθυσμού της Βιέννης θα γίνουν πλήρως σεβαστές».²⁸

28. "Results of Vienna's municipality referendum in 2013", wieninternational.at, 15.3.2013.

Μαδρίτη

Στις 9 Μαρτίου 2012 εγκαινιάστηκε η εκστρατεία ενάντια στην ιδιωτικοποίηση των υπηρεσιών ύδρευσης της Μαδρίτης με τη διεξαγωγή μιας μαζικής «κοινωνικής διαβούλευσης». Περισσότεροι από 167.000 πολίτες προσήλθαν σε ένα άτυπο δημοψήφισμα κατά του σχεδίου ιδιωτικοποίησης της δημόσιας επιχείρησης «Κανάλι Ισαβέλλα ΙΙ» (Canal de Isabel II), που πρόσφατα επανέφεραν στην πολιτική ατζέντα. Στόχος της ιδιωτικοποίησης είναι η άντληση εσόδων ύψους 1,5 δισεκατομμυρίων ευρώ, με τον επικεφαλής της περιφερειακής κυβέρνησης της πόλης να αποδίδει τον ασφαλή χαρακτήρα της εν λόγω επένδυσης στο γεγονός ότι «όλος ο κόσμος καταναλώνει νερό», γεγονός που διασφαλίζει παράλληλα «μια πολύ υψηλή απόδοση κεφαλαίου».²⁹ Η περίπτωση της Μαδρίτης συγκαταλέγεται συνολικότερα σε ένα νέο κύμα ιδιωτικοποιήσεων στην Ισπανία στον τομέα του νερού, εξαιτίας των δημοσιονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι δήμοι της χώρας, προκαλώντας την κινητοποίηση των κινημάτων και των κοινωνικών οργανώσεων (Κάντιθ, Χέρεθ κ.ά.).³⁰ Η αντίσταση στην ιδιωτικοποίηση ή εμπορευματοποίηση του νερού εξελίσσεται και σε επίπεδο δημοτικών επιχειρήσεων, μέσω, για παράδειγμα, των ποικιλόμορφων δράσεων της Ισπανικής Ένωσης Δημόσιων Παρόχων Υδατοπρομήθειας και Αποχετεύσεων (Aeopas).³¹

29. "Aguirre: El Canal es una inversión segura porque todo el mundo consume agua", *El Confidencial*, 29.2.2012.

30. "La privatización del agua moviliza a decenas de organizaciones sociales", *El PaisAndalucia*, 20.5.2012

31. <http://www.aeopas.org>

Πορτογαλία

Η εκστρατεία «Το νερό είναι για όλους» (Água e de todos), μια πρωτοβουλία 150 αντιπροσωπευτικών κοινωνικών φορέων, έχει ως στόχο να αναπτύξει μια ευρεία δημόσια συζήτηση κατά της ιδιωτικοποίησης των υπηρεσιών του νερού στην Πορτογαλία. Στο πλαίσιο αυτό εγκαινιάστηκε ένας κύκλος ακροάσεων με όλα τα πορτογαλικά κόμματα, ώστε να τοποθετηθούν ενώπιον της προοπτικής ιδιωτικοποίησης των οργανισμών ύδρευσης. Η εκστρατεία κατέθεσε επίσης στο πορτογαλικό κοινοβούλιο στις 28 Φεβρουαρίου 2013 μια «νομοθετική πρωτοβουλία», υποστηριζόμενη από 40.000 υπογραφές, με αντικείμενο την προστασία του κοινωνικού χαρακτήρα του νερού.

GALLERY

(Υλικό ενημέρωσης από τους αγώνες για το νερό)

ITALIA

BIENNH

TOYPKIA

MAAPITH

GOTA HUMANA ITINERANTE
MOVIMIENTO 15M

Acción contra la privatización del

Canal de Isabel II

Ríos de voluntarios recorrerán barrios y pueblos informando sobre los planes inminentes de privatización del Canal de Isabel II.

Fluirán hasta Madrid en transporte público alertando a los ciudadanos.

Ven con tu camiseta azul y forma parte de este ejército de gotitas que formarán una Gran Gota Humana en una céntrica plaza de la capital.

www.fuenlabrada.tomalosbarrios.net
 Twitter: @democraciafuenla / Facebook: Fuenlabrada x la democracia
 Youtube: Fuenlabrada15M / Tuenti: Asamblea Fuenlabrada
 fuenlabradaxlademocracia@gmail.com
 Comisión de Medio Ambiente:
 medioambientefuenlabrada@gmail.com

REFERÉNDUM VINCULANTE
¡YA!
EL CANAL DE ISABEL II ES NUESTRO

¿ESTÁ DE ACUERDO CON QUE EL CANAL DE ISABEL II SIGA SIENDO 100% PÚBLICO?

4 DE MARZO
CONSULTA SOCIAL SOBRE LA PRIVATIZACIÓN DEL CANAL DE ISABEL II

VOLKSENTSCHEID
Unser Wasser
Am 13.2. JA! ❌

**Machen wir gemeinsam die
Gesetze, die uns allen nutzen!**

Für Infos und www.berliner-wassertisch.net
zum Mitmachen: Tel: 030 - 44 33 91 44

ALLES offen legen!

ΠΑΡΙΣΙ

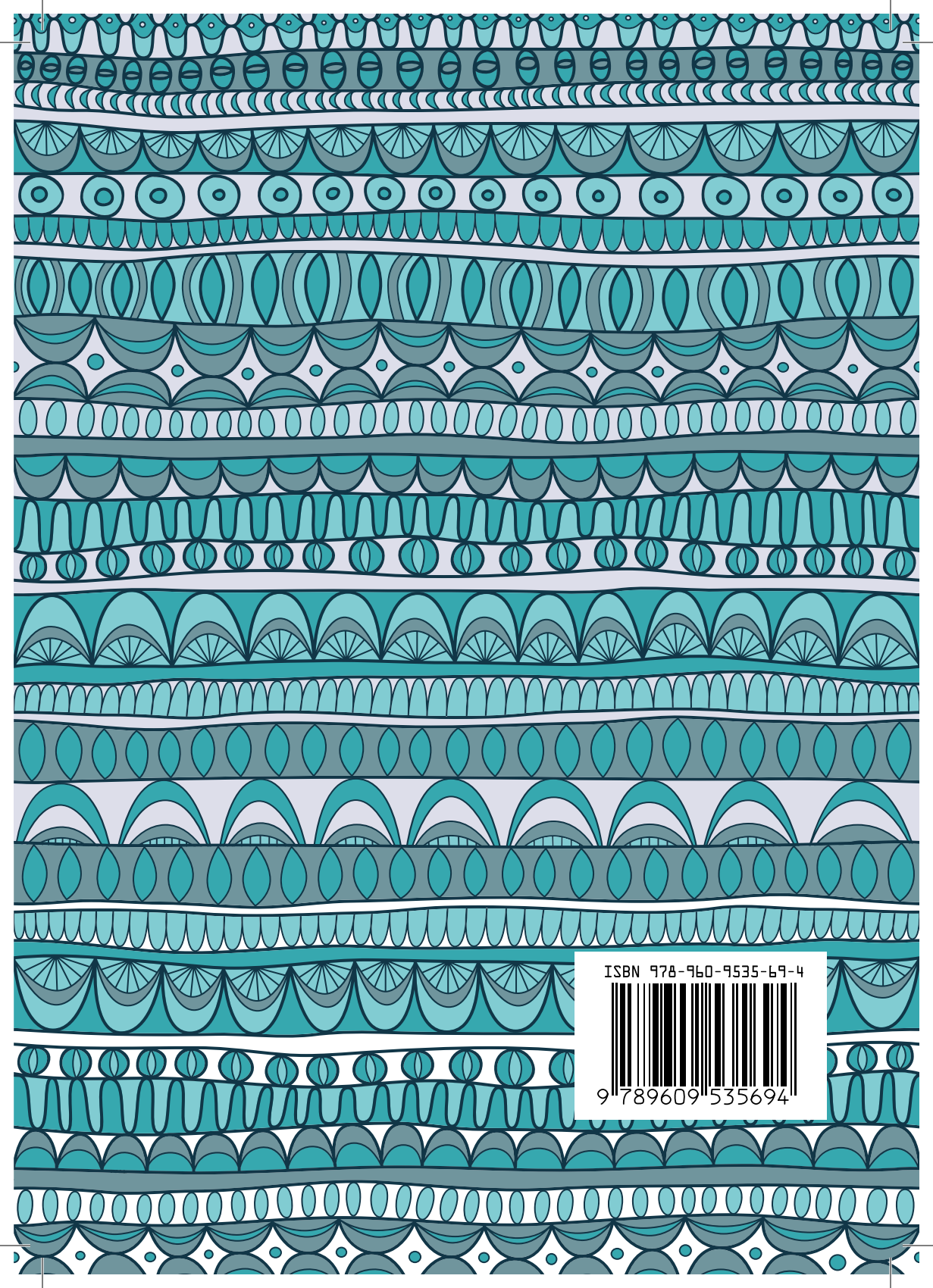
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

ΕΛΛΑΔΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ISBN 978-960-9535-69-4

9 789609 535694